

HEI, MÄ OSAAN!

**Lasten visuumotoristen taitojen kehittymisen
tukeminen toimintaterapiaryhmässä**

**Teija Hokkanen
Kristiina Riecki**

**Opinnäytetyö
Syksy 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t) HOKKANEN, Teija RIEKKI, Kristiina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 41+18	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi HEI, MÄ OSAAN! – Lasten visuumotoristen taitojen kehittymisen tukeminen toimintaterapiaryhmässä		
Koulutusohjelma Sosiaali- ja terveystieteiden Toimintaterapian koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) RITSILÄ, Jaana ARFFMAN, Riitta		
Toimeksiantaja(t) Palokan terveydenhuollon kuntayhtymä		
Tiivistelmä <p>Tutkimustehtävänä oli selvittää tukiko Palokan terveysasemalla toteutettu toimintaterapiaryhmä lasten visuumotoristen taitojen kehitystä. Tutkimuksen tavoitteena oli myös selvittää seikkailun käytön mahdollisuuksia toimintaterapiaryhmässä. Tutkimus toteutettiin osana Palokan terveydenhuollon toimintaterapiapalveluja.</p> <p>Tutkimuksessa ohjattiin kuuden esikouluikäisen lapsen toimintaterapiaryhmää, jonka tavoitteena oli tukea visuumotoristen taitojen kehitystä kouluvalmiuksia ajatellen. Visuumotoristen haasteiden lisäksi lapsille oli asetettu yksilöllisiä tavoitteita. Jotta uusia taitoja voidaan oppia, tulee lapsen hallita aikaisempien kehitysvaiheiden valmiuksia.</p> <p>Toimintaterapian lähestymistapana käytettiin taitojen hankinnan viitekehystä. Terapiavälineinä toimivat leikit, pelit, seikkailu sekä sensomotoriset radat. Seikkailua käytettiin itsenäisenä elementtinä sekä rinnakkain muiden toimintojen kanssa. Seikkailu tarjosi toimintoihin jännitystä sekä eläytymisen mahdollisuuden. Seikkailu antoi lapselle luvan käyttää mielikuvitusta.</p> <p>Työ oli laadullinen tutkimus ja se toteutettiin toiminnallisena tutkimuksena. Aineisto koottiin ryhmää ohjatessa osallistuvan havainnoinnin avulla. Lisäksi aineistonkeruumenetelmänä käytettiin VMI-testiä (The Beery- Buktenica Developmental Test of Visual- Motor Integration), palautekyselyjä lapsille ja vanhemmille, videointia, ryhmäkertojen suunnitelmia sekä tutkimuspäiväkirjaa.</p> <p>Toimintaterapiaryhmä osoittautui havaintojen, VMI- testin ja palautteiden perusteella merkitykselliseksi lasten visuumotorisen kehityksen tukemisessa. Ryhmä koettiin mukavana ja turvallisena paikana opetella haastavia taitoja. Seikkailu motivoi lapsia toimimaan ja se osoittautui hyväksi elementiksi toimintaterapian toteutuksessa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) lasten toimintaterapia, visuumotoriikka, seikkailu		
Muut tiedot		

Author(s) HOKKANEN, Teija RIEKKI, Kristiina	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 41+18	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title HEY, I CAN DO IT! – Supporting the development of children's visual-motor skills in an occupational therapy group		
Degree Programme School of Health and Social Care Occupational Therapy		
Tutor(s) RITSILÄ, Jaana ARFFMAN, Riitta		
Assigned by Palokka Health Care Center		
Abstract <p>The aim of this thesis was to investigate whether an occupational therapy group supports the development of children's visual-motor skills. The objective was also to explore the possibilities that the use of adventures can offer for pediatric occupational therapy. The research was conducted as part of the occupational therapy services of health care in Palokka, the rural municipality of Jyväskylä.</p> <p>We instructed an occupational therapy group of six preschool-aged children the aim of which was to support the children's visual-motor skills with a consideration of school readiness. In addition to visual-motor challenges, individual goals were set for the children. In order to learn new skills, a child should master the skills of earlier phases of development.</p> <p>The Skill Acquisition Frame of Reference was employed as the occupational therapy approach. Plays, games and sensorimotor tracks were used as therapy tools. Adventure was applied both as an individual element and alongside other functions. Adventure offers excitement in the occupations and the opportunity to empathise. Furthermore, adventure enables the child to use his or her imagination.</p> <p>The study was qualitative and it was carried out as action research. The data was collected while instructing the group through participatory observation. In addition, other methods for gathering the data were the VMI test (The Beery-Buktenica Developmental Test of Visual-Motor Integration), feedback questionnaires targeted to the children and their parents, videos, plans for the group sessions and a research diary.</p> <p>Based on the observations, the VMI test and the feedback, the occupational therapy group proved to be meaningful in supporting the children's visual-motor development. The group was experienced as a comfortable and a safe environment for learning those challenging skills. Adventure motivated the children to perform in the group and it turned out to be a good element in implementing occupational therapy.</p>		
Keywords Pediatric Occupational Therapy, Visual-motor, Adventure		
Miscellaneous		

SISÄLLYS

KUVAILULEHTI

DESCRIPTION

1 JOHDANTO.....	6
2 VISUOMOTORIIKKA.....	8
2.1 Mitä visuumotoriikalla tarkoitetaan?.....	8
2.1.1 Visuaalinen hahmottaminen visuumotoriikan osa-alueena.....	9
2.1.2 Motoriikka osana visuumotoriikkaa	10
2.1.3 Silmä-käsi yhteistyö.....	11
2.1.4 Perusvalmiudet	11
2.2 Miten lapsen visuumotoriikan kehitystä voidaan tukea?.....	14
3 TOIMINTATERAPIA TUTKIMUKSESSA	15
3.1 Lasten toimintaterapia	15
3.2 Taitojen hankinnan viitekehys	16
3.3 Toimintaterapiaryhmä	18
3.4 Miten ryhmätoiminta tukee lapsen kehitystä?	19
4 SEIKKAILU.....	19
4.1 Seikkailun määritelmä	19
4.2 Seikkailun tavoitteet	20
4.3 Seikkailu elementtinä toimintaterapiaryhmässä.....	21
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	22
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
6.1 Tutkimuksen tausta.....	22
6.2 Palokan terveydenhuollon kuntayhtymä.....	24
6.3 Ryhmän kuvaus	24
6.4 Laadullinen tutkimus	25

6.5 Aineistonkeruu	26
6.5.1 Osallistuva havainnointi.....	26
6.5.2 VMI- testi	27
6.6 Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset.....	28
6.7 Toimintaterapiaryhmän toteutus	28
6.8 Aineiston analysointi	30
7 TULOKSET	31
7.1 Lasten visuumotorinen kehitys ryhmässä	31
7.2 VMI-testin pisteytys ja tulokset	32
7.3 Seikkailun hyödyntäminen lasten toimintaterapiassa.....	33
7.4 Seikkailu motivaatiokeinona.....	34
8 LUOTETTAVUUS.....	35
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
10 POHDINTA.....	39
LÄHTEET	42
LIITTEET	44
Liite 1: Esittelykirje vanhemmille.....	44
Liite 2: Ryhmäläisen havainnointikaavake	45
Liite 3: Lasten palautejana.....	48
Liite 4: Palautekysely vanhemmille	49
Liite 5: Lupa-anomus vanhemmilta	50
Liite 6: Ryhmäkertojen kulun kuvaukset	51

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen toimintatutkimus, joka käsittelee lasten visuomotoristen taitojen tukemista toimintaterapiaryhmän avulla. Keväällä 2006 ohjasimme kuuden esikouluikäisen lapsen ryhmää, jonka päätavoitteena oli visuomotoristen taitojen kehittyminen kouluvalmiuksia ajatellen. Ryhmä kokoontui viikoittain 15 kertaa Palokan terveysasemalla. Lasten ryhmä oli osa Palokan terveydenhuollon kuntayhtymän toimintaterapiapalveluja.

Nimi opinnäytetyöllemme syntyi yhden ryhmäläisen huudahduksesta, kun hän huomasi hallitsevansa hänelle haasteellisen taidon. Hei, mä osaan- tutkimuksessa pyritään selvittämään tukeeko toimintaterapiaryhmä lasten visuomotoristen taitojen kehitystä. Lisäkysymyksinä työssä oli seikkailun käytön sekä ryhmämuotoisen terapian mahdollisuudet toimintaterapiassa. Opinnäytetyö sisältää teoriaa visuomotoriikasta, toimintaterapiasta sekä seikkailun käytöstä. Teoriaosuuden jälkeen esitellään tutkimuksen eri vaiheet ja tulokset.

Aineistoa tutkimukseen kerättiin havainnoimalla ryhmäkertoja, mikä on laadulliselle sekä toimintatutkimukselle luonteenomaista. Osallistuva havainnointi toimikin tärkeimpänä menetelmänä tutkimuksen materiaalin koonnissa. Lisäksi apuna käytettiin VMI-testiä (The Beery- Buktenica Developmental Test of Visual- Motor Integration) alku- ja lopputestauksiin, joka antoi konkreettisia tuloksia lasten visuomotorisista taidoista ja kehitystasosta. Testi esitellään työssä myöhemmin. Myös lapsilta ja vanhemmilta saatiin arvokasta tietoa palautteiden muodossa.

Tutkimuksen toteutuksessa terapiavälineinä toimi leikit, pelit, seikkailu sekä sensomotoriset radat. Seikkailua käytettiin itsenäisenä elementtinä sekä osana muita toimintoja. Sensomotoriset radat tukivat perusvalmiuksien harjoittelun kautta visuomotoristen taitojen kehitystä. Leikki on lapsen luonnollinen tapa toimia, jonka varjolla taitojen harjoittelu tapahtuu huomaamatta. Lähestymistapana työssä käytettiin taitojen hankinnan viitekehystä, joka mielestämme tuki ryhmälle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Terapiatilanteissa hyödynnettiin mm. suoraa ja epäsuoraa harjoittelua, toiminnan analyysiä, opetus-oppimis-prosessia sekä toiminnan porrastamista ja muokkaamista. Pyrimme siihen, että jokaisen ryhmäkerran toiminnot olivat tarkoituksenmukaisia ja merkityksellisiä sekä lasten yksilöllisiä tarpeita vastaavia.

Ryhmä on lapselle luonnollinen ympäristö. Ryhmä tarjoaa lapselle monia eri mahdollisuuksia toimimiseen. Tärkeimpiä elementtejä ryhmämuotoisessa terapiassa ovat vuorovaikutus, vertaistuki sekä muilta saadut mallit oppimiseen. Lapsen on luonnollista ja turvallista toimia ryhmässä sekä harjoitella vaikeitakin taitoja. Lapset samanlaisine haasteineen luo ryhmään yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tiiviin ilmapiirin. (Nieminen 1999, 51-52, 57.)

Meidän yhteiseksi kiinnostuksen kohteeksi nousi koulutuksemme aikana lasten toimintaterapia ja seikkailun käytön mahdollisuudet siinä. Opinnäytetyömme antoi mahdollisuuden yhdistää nämä kaksi meille läheistä aihetta. Mielestämme tutkimus oli erittäin haasteellinen ja se tarjosi meille arvokkaan kokemuksen tutkimuksen tekemisestä sekä toimintaterapeuttina toimimisesta. Tutkimus tuki ja kehitti meidän ammatillista taitoa. Luottamus omaan kykyihimme sekä koko ajan kehittyvään ammattitaitoomme lisääntyi työmme seurauksena...Hei, mekin osaamme!

2 VISUOMOTORIIKKA

Kappaleessa käsitellään visuumotoriikkaa käsitteenä ja siihen sisältyviä osa-alueita erikseen. Sen lisäksi kerrotaan, kuinka lapsen visuumotoriikkaa voidaan toimintaterapian avulla tukea ja millaiset tekijät vaikuttavat kuntoutukseen.

2.1 Mitä visuumotoriikalla tarkoitetaan?

Visuumotoriikalla tarkoitetaan tarkoituksenmukaisten tahdonalaisten liikkeiden suunnittelua ja tuottamista näköhavainnon ohjaamana (Valtonen 1998, 17). Tarvitsemme monien liikkeiden joustavaan suorittamiseen visuumotoriikkaa, kuten esimerkiksi tilassa liikkumiseen, kirjoittamiseen sekä lukemiseen. Mielestämme visuumotoriikka on laaja käsite, johon sisältyy useita eri taitoja. On kuitenkin muistettava, että osa-alueita ei voida välttämättä tarkasti rajata ja ne voivat liittyä hyvin läheisesti toisiinsa. Visuumotoriikkaan sisältyy nimensä mukaisesti visuaalinen hahmottaminen ja motoriikka erillisinä taitoina. Nämäkin mielestämme sisältävät jo itsessään monia eri taitoja. Voidaan siis ajatella, että visuumotoriikka on osista koottu kokonaisuus. Silmä-käsi yhteistyö, jossa edellä mainitut taidot sulautuvat yhteen, esiintyy tutkimuksessamme visuumotoriikan tärkeimpänä osa-alueena.

Jotta visuumotoriikka voi kehittyä taidoksi, jonka lapsi hallitsee, tulee mielestämme joidenkin aiempien kehitysvaiheiden valmiudet olla jo lapsen hallinnassa. Tällaisia taitoja nimitämme tutkimuksessa perusvalmiuksiksi. Aiemmin opitut valmiudet mahdollistavat hienompien taitojen kehittymisen. Kyseiset perustaidot liittyvät sensomotorisiin, kognitiivisiin sekä psykososiaalisiin valmiuksiin. Koska näitä valmiuksia on paljon, tutkimuksessa niiden käsittely on rajattu kohderyhmän kannalta olennaisiin ja merkityksellisiin taitokokonaisuuksiin. Näitä ovat kehonhallinta ja –hahmotus sekä motorinen ohjaus.

Visuaaliset ja motoriset ongelmat liittyvät kiinteästi yhteen, mutta niiden kehityksessä voi esiintyä ongelmia toisistaan riippumatta (Valtonen 1998, 17). Tutkimuksessa nouseekin esille myös kohderyhmämme lasten yksilölliset haasteet, joissa on havaittavissa erovaihteluita edellä mainittuun viitaten.

2.1.1 Visuaalinen hahmottaminen visuomotoriikan osa-alueena

Visuaalisella hahmottamisella tarkoitetaan kohteiden tutkimista näköaistin avulla, olennaisten piirteiden erottamista ja näiden piirteiden keskinäisten suhteiden ja kokonaisuuksien tajuamista ja nimeämistä (Valtonen 1998, 16). Kokemuksemme mukaan ongelmat ilmenevät lapsen haasteena hahmottaa näkemäänsä, sillä kaikki ärsykkeet stimuloivat yhtä paljon, jolloin olennainen jää lapselta huomaamatta. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että lapsi ei erota tiettyä kuviota taustasta, koska lapsen huomio kiinnittyy koko kuvaan. Visuaaliseen hahmottamiseen sisältyy eri osa-alueita. Mielestämme osa-alueiden hallinta on keskeisessä asemassa visuomotoriikan kehityksen kannalta. Tutkimuksessa osa-alueet on jaoteltu seuraavasti:

Visuospatiaalinen eli avaruudellinen hahmottaminen tarkoittaa kolmiulotteisuuden sekä esineiden asennon ja sijainnin käsittämistä suhteessa ympäristöön, muihin esineisiin ja omaan kehoon. Oman kehon tuntemus on avaruudellisessa hahmottamisessa keskeistä. (Valtonen 1998, 16.) Avaruudelliseen hahmottamiseen liittyy keskeisesti se, että lapsi ymmärtää, että hän voi liikkua tilassa kolmella tavalla: välittömästi ympärillä olevassa tilassa, yleisessä tilassa (huone tai sali) ja rajoitetussa tilassa (erityisesti määrätty tila) (Karvonen 2000, 21). Toisin sanoen lapsi oppii tietämään kuinka paljon tilaa hänen kehonsa tarvitsee ja hallitsemaan kehonsa tietyssä tilassa.

Visuokonstruktiivinen eli osista kokonaisuuksien hahmottaminen merkitsee osien koaamista, yhdistämistä, liittämistä ja hahmottamista yhdeksi kokonaisuudeksi. Tätä taitoa tarvitaan esimerkiksi palapeli- tai rakentelutehtävien tekemisessä. Kyseisissä tehtävissä vaaditaan myös paljon suunnittelua, johdonmukaista toteuttamista ja tulosten vertaamista malliin. (Valtonen 1998, 17.)

Visuaalisella erottelukyvyllä tarkoitetaan kykyä huomioida yksi asia ja erottaa se muista, kuten mm. kuvien erottaminen taustasta, muotojen ja kokojen erottelu sekä värien ja suuntien tunnistaminen. Ongelmat lapsella voivat ilmetä esimerkiksi oikea-vasen erottelun vaikeutena tai suuntien, kuten eteen / taakse, ylös / alas hahmottamisen haasteellisuutena. (Kranowitz 2003, 120.)

Itse visuaalinen hahmottaminen kehittyy aluksi vastavuoroisesti ympäristön kanssa toimiessa, kehonhahmottamisen kehittymisen myötä. Pienillä lapsilla visuaalinen

hahmottaminen on vielä hyvin eriytymätöntä ja kokonaisvaltaista. Visuaalinen hahmotuskyky kehittyy nopeimmin 3 ja 7 ikävuoden välillä. (Frostig 1984, 5.) Visuaalisen hahmottamisen häiriintymättömälle kehitykselle mielestämme oman kehonkuvan tiedostaminen on välttämätöntä.

2.1.2 Motoriikka osana visuomotoriikkaa

Motoriikalla tarkoitetaan kykyä hallita kehon lihaksia ja lihaksien avulla tapahtuvia toimintoja, kuten kävely ja käsien käyttö. Taitava motorinen toiminta edellyttää, että keskushermosto pystyy nopeasti ja tehokkaasti käsittelemään erilaisia motoriseen toimintaan ja ympäristöön liittyvää tietoa. Liikkeiden suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät aistimuksia kehon eri osien asennoista ja liikkeistä sekä tarkkoja havaintoja ympäristöstä, jossa toiminta tapahtuu. (Ahonen 2002, 281.) Motorinen kehitys kulkee yhdessä hermoston kehityksen kanssa. Se etenee kefalokaudaalaisesti eli päästä jalkoihin ja proksimaalisesti eli kehon keskiosista sen ääriosiin. Näin ollen kokonaisvaltaisia liikkeitä seuraavat eriytyneemmät liikkeet. Tämä mahdollistaa koordinaation eli liikehallinnan. Koordinaatio pitää sisällään tasapainon, ajoituksen ja suurten lihasten säätelyn kehittymisen. (Numminen 1996, 22.) Motorisen kehityksen lähtökohtana ovat lapsen oma keho ja sen kautta koetut motoriset aistimukset. Oma keho viestittää tuntoaistimuksia (taktuaalinen prosessointi), liike- ja tasapainoaistimuksia (vestibulaarinen prosessointi) sekä lihas- ja jänneaistimuksia (kinesteettinen prosessointi). Toimivalla liike- ja tasapainoaistimuksella on tärkeä merkitys ympäristössä selviämiseksi sekä fyysiselle ja emotionaalille turvallisuudelle. Kun lihasten hallinta kehittyy tietoiseksi, pystyy lapsi havaitsemaan lihasten jännityksen ja rentouden välisen eron. Tällöin on mahdollista tuottaa hallittuja ja tarkoituksenmukaisia liikkeitä. (Ahonen, Taipale-Oiva, Kokko, Kuittinen & Cantel 2001, 180.)

Yleiskäsityksen mukaan motoriikka jaetaan kahteen osaan, karkea- ja hienomotoriikkaan. Karkeamotoriikalla tarkoitetaan kykyä hallita kehon suuria lihaksia ja lihasten avulla tapahtuvia toimintoja, kuten juoksu, hyppiminen ja kiipeily. Hienomotoriikalla puolestaan tarkoitetaan kykyä hallita käden ja erityisesti sormien lihaksia ja lihasten avulla tapahtuvia pikkutarkkoja toimintoja, joita ovat esimerkiksi kirjoittaminen, leikkaaminen ja helmien pujottelu. Tutkimuksessa keskityttiin pääasiassa hienomotoristen valmiuksien tukemiseen. Lasten yksilöllisten kehitystasojen mukaan pyrittiin myös huomiomaan ja tukemaan perusvalmiuksien kehitystä ryhmän toiminnoissa, jotka si-

sältyvät karkeamotorisiin taitoihin. Karkeamotoriikka on perusta hienomotoriikan kehitykselle (Kranowitz 2003, 89).

2.1.3 Silmä-käsi yhteistyö

Silmä- käsi yhteistyö on visuomotorista integraatiota eli näön ja motoriikan yhdessä toimimista, jolla tarkoitetaan käsien liikkeiden koordinoimista visuaalisen informaation mukaisesti. Silmä-käsi yhteistyötä tarvitaan mm. kirjoittamisessa, askartelussa sekä heitettäessä palloa koriin (Ritsilä 2005). Kokemuksemme mukaan kehittymättömyydessä taidossa ilmeni ryhmässä esimerkiksi kynätehtävien haasteellisuutena tai kömpelyytenä tarkkuutta vaativissa toiminnoissa. Mielestämme silmä-käsi yhteistyön taito on yksi merkittävistä kouluvalmiuksista. Tämä valmius on tutkimuksessamme tärkeä ja oleellinen osa lasten visuomotorisen kehityksen tukemista, koska kaikki ryhmämme lapset olivat esikoulu- tai kouluikäisiä.

Mielestämme silmä-käsi yhteistyöhön liittyy läheisesti lateraalisuus, koska samaista taitoa vaativissa tehtävissä tarvitaan puolten eriytyneisyyttä. Lateraalisuudella tarkoitetaan aivopuoliskojen erikoistumista käsittelemään tiettyjä asioita toista puolta tehokkaammin, kuten esimerkiksi oikea- tai vasenkätisyys. Yleisesti ollaan sitä mieltä, että kätisyys on perinnöllinen ominaisuus. Useimmat lapset osoittavat jo 2-4 vuoden iässä olevansa oikea- tai vasenkätisiä. Suuria muutoksia kätisyyden vakiintumisessa ei enää kolmen ikävuoden jälkeen tapahdu. Jos kätisyys lapsella ei ole vakiintunut, voi hän työskennellessään vaihtaa kynää kädestä toiseen. Näin kumpikaan käsi ei ole työskentelyssä taitava. (Juvonen-Sorri 1999.) Kätisyyden vakiintuminen on mielestämme välttämätöntä kynätyöskentelyn kehitykselle. Kynätyöskentely on itse taito, ”jäävuoren huippu”, eikä se voi onnistua ilman hyviä perusvalmiuksia. Taidon kehittymistä voidaan tukea perusvalmiuksia vahvistamalla tai taitoa suoraan harjoittelemalla. Ongelmat kynätyöskentelyssä ennakoivat kirjoittamisen vaikeuksia ja voivat viestiä myös laajemmista oppimisen vaikeuksista. (Juvonen-Sorri 1999.)

2.1.4 Perusvalmiudet

Perusvalmiudet pohjautuvat kehonaistijärjestelmän kehitykseen. Aiempien kokemustemme perusteella olemme sitä mieltä, että perusvalmiudet ja aistitiedot yhdessä liit-

tyvät läheisesti toisiinsa ja ovat kiinteästi yhteydessä toinen toisensa kehitykselle. Toisin sanoen voidaan ajatella, että kaikki ne muodostavat eräänlaisen oravanpyörän keskenään, koska ilman yhtä taitoa ei toinenkaan taito kehity. Näissä taidoissa esiintyy osittain päällekkäisyyksiä ja sisällöllisiä määritelmiäkin kyseessä oleville taidoille on monia. Työssä esitellään kuitenkin ne taidot, jotka olivat olennaisia ryhmäläistemme kehityksen kannalta. Määrittelemme taitojen sisällöt oman käsityksemme mukaan. Määrittelymme pohjautuu sensorisen integraation eli aistien yhdentymisen kehitykselle. Näkemysemme tukena käytämme Ayresin ja Kranowitzin määritelmiä.

Mielestämme on vaikea erottaa kehonhahmotus ja kehonhallinta valmiuksina toisistaan, koska kummankin kehitykselle on keskeistä samojen aistitietojen hallinta. Näitä aisteja ovat mm. proprioseptiikka eli asentotunto, vestibulaarinen aisti eli liike- ja tasapainoaisti, bilateraallinen koordinaatio eli kehon eri puolien välinen yhteistyö sekä taktilinen hahmottaminen eli tuntoaisti.

Proprioseptiikka on tiedostamatonta liikkeiden ja kehon asennon aistimista. Sen ansiosta tiedämme automaattisesti missä asennossa jokin ruumiinosamme on, vaikka emme katsoisikaan sitä. Asentotiedon avulla hallitsemme kehomme asennot ja liikkeet sekä voiman säätelyn. Aistimukset tulevat lihaksista, nivelistä ja jänteistä, missä proprioseptiikan reseptorit sijaitsevat. Nämä reagoivat liikkeeseen ja painovoimaan. Asentoaisti viestittää lihasten ja nivelten supistumisesta ja venymisestä. Proprioseptiikka viestittää meille missä eri kehonosamme sijaitsevat ja mitä teemme kehollamme. Saamme tiedostamattoman tuntuman kehostamme asentotunnon avulla, joka tuottaa aistitietoa kehonhahmotuksen rakentamiseen. Asentotunnon tehtävänä kehonhahmottamisen ja motoriikan hallinnan lisäksi on motorisen ohjauksen kehittäminen. (Kranowitz 2003, 133-134,136, 139.)

Vestibulaarinen aistijärjestelmä antaa tietoa kehon liikkeistä, painovoimasta ja pään asennon muuttumisesta sekä tasapainosta sisäkorvan kautta saatujen aistimusten avulla. Se koordinoi silmien, pään ja kehon liikkeitä toimimaan yhdessä. Silmien liikkeiden suhteuttaminen pään liikkeisiin mahdollistaa mm. liikkuvan kohteen seuraamisen. Liike- ja tasapaino aistijärjestelmä kertoo, olemmeko liikkeessä vai paikallamme ja liikkuvatko ympärillä olevat esineet / ihmiset vai pysyvätkö ne paikallaan. Tämä aistijärjestelmä ilmoittaa myös liikkeen suunnan ja nopeuden. Vestibulaarinen aistijärjestelmä auttaa kehittämään ja ylläpitämään normaalia lihasjänteyttä. Lihasjänteydellä

tarkoitetaan jännitystilaa, jossa lihaksemme ovat lepotilassa. Se antaa kehollemme tukea ja valmiuden sujuvan liikkeen tuottamiseen. (Emt. 105, 114-115.)

Bilateraalinen koordinaatio tarkoittaa molempien kehonpuolten koordinoitua yhteistyötä, jossa keho toimii symmetrisesti tai epäsymmetrisesti. Vestibulaarinen aistijärjestelmä on perusta kehon molempien puolten yhteistoiminnalle. Tätä taitoa kutsutaan myös keskilinjan ylittämiseksi. Tämä tarkoittaa kykyä ylittää kehon keskilinja sujuvasti, ettei toiminta pysähdy tai juutu keskilinjaan. (Emt. 116.)

Taktiilisella aistilla on keskeinen merkitys ihmisen fyysiselle, psyykkiselle, sosiaaliselle ja emotionaaliseen toiminnalle ja kehitykselle. Tarvitsemme tuntoaistia toimiaksemme jäsentyneesti. Saamme taktiilista aistitietoa koko ihomme alueelta. Tuntoaistimuksia ovat paine, värinä, liike, lämpötila ja kipu. Taktiilinen hahmotus eli stereognosia ja taktiilinen erottelukyky ovat tuntoaistijärjestelmän osia. Stereognosia tarkoittaa kosketuksen kautta saatavaa aistitietoa esineen fyysisistä ominaisuuksista. Erottelukyky on taitoa kosketuksen perusteella erottaa esimerkiksi tiettyjä esineitä ilman muiden aistien antamaa tietoa. Erottelukyvillä voidaan myös tarkoittaa yleisesti kykyä huomata eroja tuntoaistimusten välillä. (Emt. 76-77, 265.)

Kehonhahmotuksella tarkoitetaan yksilön tietoisuutta omasta kehosta fyysisesti, psyykkisesti ja toiminnallisesti, joka muotoutuu aivoihin varastoituneista kehon aistikuvista. Kehonhahmotusta voidaan kutsua myös kehotietoisuudeksi, body imageksi. Se on osa minäkuvaa. Ihosta tulevat aistimukset tekevät lapsen tietoiseksi siitä, mistä hänen kehonsa alkaa ja mihin se loppuu. (Ayres 1986, 7, 25.) Lisäksi liike- ja tasapainoaistien sekä asentotunnon kautta lapselle muodostuu tiedostamaton tuntuma kehon eri osista ja siitä, missä suhteessa kehon osat ovat toisiinsa ja ympäristöön nähden. Oikein jäsentyneinä kehonhahmotus toimii automaattisesti. Samalla kehittyy myös kehonhallinta, koska kehonhahmottamisen avulla lapsi oppii liikkumaan sujuvasti ja määrätietoisesti (Kranowitz 2003, 86). Kehonhahmotus onkin motoristen taitojen oppimisen perusta. Se rakentuu ympäristön sekä lapsuusajan leikkien ja toimintojen avulla syntyvistä liike-, tasapaino- ja tuntoaistikokemuksista.

Motorinen ohjaus on käsitteenä laaja. Se tarkoittaa praksiä, joka on kykyä ymmärtää, jäsentää, suunnitella ja toteuttaa uusia liikkeitä ympäristön vaatimusten mukaisesti. Toisin sanoen motorinen ohjaus pitää sisällään tiedon siitä, mitä pitää tehdä, milloin ja

miten. Yleisesti ajateltuna praksia on tahdonalaista hallittua toimintaa. Motorista ohjailua tarvitaan niin karkea- kuin hienomotoriikassakin. Motorinen ohjaus vaatii hyvää edellä mainittujen aistijärjestelmien hallintaa ja hahmottamista. Harjoittelun avulla motorisen ohjailun kykyä on mahdollista kehittää. (Kranowitz 2003, 88-89,122.)

2.2 Miten lapsen visumotoriikan kehitystä voidaan tukea?

Visumotoriikkaa voidaan tukea suoraan taitoa harjoittelemalla tai aloittaa harjoittelu aikaisempien kehitysvaiheiden taitoja vahvistamalla. Suoralla taidon harjoittelemisella tarkoitetaan erilaisten visumotoristen tehtävien ja toimintojen suorittamista, jossa harjoitellaan itse taitoa, kuten kynätehtäviä, leikkaamista tai pallopelejä. Epäsuoralla taitojen harjoittelulla tarkoitetaan perusvalmiuksien vahvistamista, jotka mahdollistavat ja tukevat visumotoriikan kehitystä. Tarkoituksena on harjoitella yksittäisiä perusvalmiuksia taito kerrallaan tai niitä yhdistäen vaativampien toimintojen hallintaan tähdäten. (Ritsilä 2005.) Menetelmiä voidaan käyttää rinnakkain ja kokemuksiemme mukaan niillä voidaan hyvin tukea ja vahvistaa taitokokonaisuuksia, kuten esimerkiksi lasten kouluvalmiuksia. Toimintojen porrastus tarpeen mukaan takaa yksilöllisen kehityksen tukemisen. Porrastus voi olla toimintaa helpottava tai haasteellisuutta lisäävä. Keskeistä uusien taitojen oppimisessa on ohjaajilta tai toisilta ryhmäläisiltä saatu malli. Mallittaminen helpottaa taidon oppimista, koska ärsyke tulee myös näön kautta eikä pelkästään sanallisesti. Liitteissä esitellään tutkimuksessa käytettyjä erilaisia visumotorisia harjoituksia.

Terapian liittäminen lapsen arkielämään on kuntoutuksen päämäärä. Siksi vanhempien ja perheen tuki sekä motivaatio ovat keskeisessä roolissa kuntoutuksen onnistumisessa. Muun lapsen sosiaalisen ympäristön, kuten päivähoidon tai koulun tulisi myös kiinteästi osallistua terapian tukemiseen. (Nieminen 1999, 55.) Kokemuksiemme mukaan vanhempien kiinnostus ja myönteisyys terapiaa kohtaan motivoi lasta osallistumaan ja lisää hänen itseluottamustaan. Näin lapsi oppii luottamaan kykyihinsä ja siirtämään taitojen harjoittelun elinympäristöönsä. Terapeutti voi antaa lapselle kotona suoritettavia tehtäviä, joihin vanhemmatkin voivat osallistua lapsen kehityksen tukemiseksi. Jotta lapsen visumotoriikan kehitystä tuettaisiin mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, tulisi kaikkien lapsen ympärillä olevien osapuolten ymmärtää kuntoutuksen osallistumisen merkitys.

3 TOIMINTATERAPIA TUTKIMUKSESSA

3.1 Lasten toimintaterapia

Toimintaterapia perustuu toiminnan tietoiseen, tarkoituksenmukaiseen sekä tavoitteelliseen käyttöön terapiassa. Lasten terapiassa toimintana on usein leikki, koska se on lapsen ensisijaista toimintaa. Ympäristöön vaikuttamalla sekä leikkivälineiden ja toimintojen kautta pyritään mahdollistamaan lapsen kasvua ja kehitystä tukevien kokemusten synty, joita hän ei syystä tai toisesta kykene tavallisessa elinympäristössään saamaan. Terapeutin tuleekin tuntea lapsen normaali kehitys, jotta hän voi analysoida toimintaa ja soveltaa sitä lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Sario 1995, 64, 67, 73.)

Toimintaterapian tavoitteiden tulee olla selkeitä ja käytännönläheisiä sekä kiinteässä yhteydessä lapsen arkielämään. Terapeutti valitsee viitekehysten, joka toimii lähestymistapana terapian suunnittelulle sekä toteutukselle. (Emt. 64.) Tutkimuksessa käytettiin taitojen hankinnan viitekehystä terapian pohjana. Viitekehys tuki tutkimukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Taitojen hankinnan viitekehys esitellään tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

Keskeistä lasten toimintaterapiassa on lapsen huomioiminen kokonaisuutena, hänen osallistumisensa arvostaminen sekä hyvän vuorovaikutussuhteen luominen. Nämä ovat edellytyksiä terapiassa edistymiselle. Rohkaisu, palautteen anto, toimintojen haasteellisuus sekä lapsen vahvojen puolten korostus terapiassa mahdollistavat lapsen taitojen, valmiuksien sekä itsetunnon vahvistumista. (Emt. 67, 71.)

Lapset ohjautuvat toimintaterapiaan yleensä neuvolan tai lääkärin kautta. Lasten toimintaterapiajaksot ovat useimmiten pitkiä. Yhteistyö vanhempien, päivähoiton, koulun ja muiden kuntouttavien tahojen kanssa on tärkeää terapian toteutuksessa sekä sen suunnittelussa. (Ritsilä 2005.)

Terapian perustana on aina alkuarviointi. Arvioinnissa ja terapiassa kiinnitetään huomiota lapsen toiminnallisiin valmiuksiin ja taitoihin, toimintakokonaisuuksiin sekä rooleihin. Lapsista puhuttaessa toimintakokonaisuuksiin voidaan laskea esimerkiksi

itsestä huolehtiminen, leikki ja lepo. Terapia voi toteutua joko yksilöllisesti tai ryhmäkuntoutuksena. (Sario 1995, 65-66.)

3.2 Taitojen hankinnan viitekehys

Taitojen hankinnan viitekehys keskittyy taitojen hankintaan ja oppimiseen, joita tarvitaan optimaaliseen suoriutumiseen ympäristössä. Interventio toteutetaan ja toiminta valitaan sen perusteella, mitä taitoja halutaan vahvistaa. (Brasic Royeen & Duncan 1999, 377.) Päätaavoitteena on kaikkien toiminnasta suoriutumiseen vaadittavien taitojen hallinta ja tilanteeseen sopiva käyttäytyminen (Emt. 399). Taitojen hankinnan viitekehys perustuu opetus-oppiminen -prosessiin ja toiminnan analyysiin (Emt. 378).

Taitojen hankinnan viitekehyksessä on kolme pääoletusta. Ensimmäinen pääoletus on, että taitojen hankinta on tulosta vahvistamisesta, joka johtaa oppimiseen. Käyttäytymiseen vaikuttavat ympäristön tarjoama myönteinen ja kielteinen palaute (vahvistus). Myönteinen palaute vahvistaa oppimista, kun taas kielteisellä palautteella pyritään vähentämään ei-toivottua käyttäytymistä. Näin hyödynnetään suoraa vahvistamista tai mallioppimista. (Emt. 387.)

Toimintaterapiaryhmässä pyrimme ohjaajina antamaan välitöntä, myönteistä palautetta toimintojen etenemisessä ja yrityksestä suorittaa toiminta oikein. Ei-toivottuun käyttäytymiseen, kuten ohjeiden kuuntelematta jättämiseen tai vahingoittavaan toimintaan pyrittiin puuttumaan heti sanallisesti, jotta toimintaa pystyttiin jatkamaan tarkoituksenmukaisesti. Joidenkin ryhmäläisten välillä oli havaittavissa myös mallioppimista katsomalla mallia toisten suoriutumisesta.

Toinen pääoletus on, ettei toiminta ole sidottu tiettyihin kehitysvaiheisiin. Taitojen hankinnan viitekehyksessä yksilön toimintakykyyn kiinnitetään enemmän huomiota kuin tunnistettavissa olevaan kehityksen vaiheeseen. Yksilön käyttäytymiseen vaikuttavat enemmän ympäristö ja sen tapahtumat kuin yksilön kehitystaso. (Emt. 388.)

Ryhmäkertoja suunniteltaessa huomioitiin ryhmäläisten kehitystasot, mutta huomiota kiinnitettiin enemmän siihen, kuinka lapset voisivat parhaiten struktuurin ja toiminnan porrastamisen avulla suoriutua toiminnoista. Avustuksen määrää ja laatua porrastet-

tiin, joka oli ryhmäläisten ja käsillä olevan toiminnan huomioiden joko sanallista, visuaalista tai konkreettista.

Kolmas taitojen hankinnan viitekehyksen pääoletus on, että käyttäytyminen on tulosta vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa. Adaptiivinen käyttäytyminen tarkoittaa muutumista ympäristön haasteisiin ja se on tulosta vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa, joka on suunniteltu tietyn taidon oppimiseen. (Emt. 388.) Strukturoinnin avulla pyrittiin luomaan ympäristö, joka tarjoaisi lapsille mahdollisuuden vuorovaikutukseen ympäristön kanssa ja näin tukisi toimintaan orientoitumista ja sen oppimista. Brasic Royeen ja Duncan (1999, 389) painottavat myös sitä, että tärkeää on yritys suoriutua toiminnasta, ei suorituksen laatu.

Taitojen hankinnan viitekehyksessä arviointi alkaa yleisellä havainnoinnilla. Terapeutti havainnoi yksilöä ympäristössä ja määrittelee kyseisessä ympäristössä toimimiseen vaadittavat taidot. Kun terapeutti on tunnistanut ympäristön vaatimukset ja määritellyt pystyykö yksilö suoriutumaan vaadittavista tehtävistä, terapeutti siirtyy yleisestä havainnoinnista yksityiskohtaisempaan havainnointiin. Näin saadaan tietoa tehtävien vaatimista valmiuksista ja siitä, mitkä asiat edesauttavat tai häiritsevät yksilön suoriutumista. Arviointi vaatii terapeutilta kykyä analysoida toimintaa ja kykyä ymmärtää tekijöitä, jotka estävät tai mahdollistavat toiminnasta suoriutumisen. (Emt. 390-392.)

Toimintaterapiassa terapeutti tukee taitoja tai toivotun käyttäytymisen kehittymistä vahvistamalla valmiuksia ja perustaitoja, kunnes yksilö saavuttaa taidon hallinnan tai halutun käyttäytymisen. Onnistumisen kokemusten myötä taidon hallinta vahvistaa itse itseään, jolloin siitä tulee merkityksellinen. Vahvistaminen mahdollistaa yksilön hallitseman taidon tai käyttäytymisen yleistymisen. (Emt. 385, 399.) Ryhmässä oli tarkoituksenmukaista tukea myös perusvalmiuksien, esimerkiksi kehonhallinnan kehitystä, jotta lapset saavuttaisivat ryhmälle asetetut varsinaiset tavoitteet. Taidon hallinnan vahvistamiseksi näitä erilaisia toimintoja toistettiin, niitä muokattiin ja ryhmäläisten suorituksia keuhuttiin. Tällä pyrittiin tukemaan onnistumisen kokemusten syntymistä, taitojen oppimista ja niiden siirtymistä ympäristöön.

Toimintaterapiassa käytetään paljon taitojen hankinnan viitekehystä. Brasic Royeen ja Duncanin (1999) mukaan viitekehyksen ajatukset ovat niin lähellä käytännön toimintaterapiatyötä, että toimintaterapeutit eivät aina edes tiedosta käyttävänsä sitä. (Brasic

Royeen & Duncan 1999, 393). Mielestämme taitojen hankinnan viitekehys tuki hyvin visuomotoriikka ryhmämme tavoitteita sekä kuntoutuksen periaatteita. Koimme ympäristön vahvistavan vaikutuksen oppimiseen ja toiminnan porrastamisen uuden taidon oppimiseksi tärkeänä terapian toteutukselle.

3.3 Toimintaterapiaryhmä

Ryhmämuotoisen toimintaterapian periaatteet ovat samansuuntaiset kuin yksilöterapiassakin, mutta selkeänä eroavaisuutena on vuorovaikutustaitojen kehittymisen korostuminen. Ryhmä on lapselle luonnollinen toimintaympäristö. Lapsen toiminta ryhmässä on spontaanimpaa kuin kahden kesken aikuisen kanssa. Lapsi saa ryhmässä eri malleja ja palautetta ikätovereiltaan sekä oppii sosiaalisia arvoja ja normeja. Ryhmässä on myös turvallista harjoitella vaikeitakin taitoja. (Nieminen 1999, 51-52, 57.) Jokainen voi osallistua ryhmätoimintoihin omalta tasoltaan ja edetä kehityksessään yksilöllisesti (Salo- Chydenius 1992, 171).

Terapeuttiset ryhmät voivat olla muodoltaan avoimia, täydentyviä tai suljettuja. Ryhmän koko, tavoitteet ja menetelmät määräytyvät osallistujien tarpeiden, taitojen sekä kiinnostuksen mukaan. Ryhmän koko ei voi olla kovin suuri, jotta yksilölliset sekä yhteiset tavoitteet täyttyisivät. Ihanteellinen jäsenmäärä tällaisissa toiminnallisissa ryhmissä on neljästä kuuteen. (Finlay 1997, 125-126; Nieminen 1999, 55, 58.)

Ohjaajan rooli on ryhmässä merkittävä ja vastuullinen. Hänen tulee osata toimia ryhmän tavoitteiden mukaisesti kaikilla osa-alueilla. Miellämme tärkeimmiksi osa-alueiksi, jotka ohjaajan tulee hallita, tarkoituksenmukaisen toiminnan suunnittelun ja toteutuksen, luottamuksen ja turvallisuuden rakentamisen, terapeuttisuudesta huolehtimisen sekä selkeän työn jakamisen ohjaajien kesken. Kyky avoimeen yhteistyöhön ryhmäläisten kanssa, on mielestämme myös ohjaajan tärkeä ominaisuus. Ohjaajan tulee osata antaa ryhmäläisille luontevasti myönteistä palautetta ja riittävästi tukea. Mielestämme on tärkeää, että ryhmä muodostuu turvalliseksi ja läheiseksi ryhmäläisten sekä ohjaajien kesken. Osallistujan tulee kuitenkin kokea itsensä ryhmässä erilliseksi yksilöksi. Ryhmän tarkkailu ja arvioiminen sekä toimintojen porrastus ja muokaus tarvittaessa ovat ohjaajan tärkeimpiä tehtäviä, jotta ryhmä voisi toimia ja työskennellä tarkoituksenmukaisesti ja tavoitteisiin tähdäten (Salo-Chydenius 1992, 173).

3.4 Miten ryhmätoiminta tukee lapsen kehitystä?

Toimintaterapiaryhmän tarkoitus perustuu yleiseen näkemykseen, että ihminen kasvaa, kehittyy ja oppii erilaisissa ryhmissä tai yhteisöissä. Ryhmätoiminta tukee ennen kaikkea lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä, kuten toisten huomioon ottamista, jakamista ja vuorottelua. Oman itsen tunteminen ja hyväksyminen luovat pohjan tälle kehitykselle. Ryhmässä vuorovaikutusta tapahtuu sekä ryhmäläisten että ympäristön kanssa. (Salo-Chydenius 1992, 167-168.)

Ryhmässä lasten motivaation ylläpitäminen on helpompaa, koska yhteiset leikit ja pelit tekevät kuntoutuksesta mielekkäämpää. Näin ryhmätoiminta tuottaa myönteisiä tunteita, jolloin taidotkin kehittyvät helpommin. Kehityksen edistymiseen auttaa ryhmän antama mahdollisuus samaistumiseen, jolloin lapsi ei haasteineen tunne olevansa erilainen. (Nieminen 1999, 52, 55, 57.)

Ohjaajalta saatu yksilöllinen sekä koko ryhmälle suunnattu positiivinen palaute ja tuki antaa lapselle tunteen, että hän on hyväksytty ja tarpeellinen. Muilta ryhmäläisiltä saatu vertaistuki auttaa lasta ymmärtämään ja hyväksymään omat haasteensa ja kehittämään taitojaan. Vertaistuen avulla lapsi kokee olevansa ryhmälle tärkeä ja osa yhteisöä. Ryhmäläisten samankaltaiset haasteet auttavat tekemään ilmapiiristä läheisen ja suvaitsevaisen, jolloin lapsen on helpompi harjoitella hänelle vaikeita taitoja. Ryhmäläisiltä saatu vertaistuki tekee oppimisesta turvallisemman kokemuksen. Tarkkailemalla muita voi lapsi löytää uusia tapoja toimia. Muilta saadut toiminta- ja ratkaisumallit ovatkin lapsen kehitykselle edistäviä tekijöitä ryhmässä toimimisessa. (Salo-Chydenius 1992, 169,173.) Ryhmäläisiltä saatu vertaistuki sekä ohjaajien antama palaute yhdessä kohottavat lapsen itsetuntoa.

4 SEIKKAILU

4.1 Seikkailun määritelmä

Seikkailusta puhutaan usein elämyspedagogiikan tai seikkailukasvatuksen nimikkeillä (Kokljuschkin 1999, 31). Työssä haluttiin kuitenkin käyttää nimikettä seikkailutoiminta, koska tämä termi mielestämme kuvastaa parhaiten pyrkimystämme käyttää seikkai-

lua yhtenä elementtinä terapeutisessa toiminnassa. Seikkailutoiminta onkin terapeutisena hoitomenetelmänä uusi asia terveydenhuollossa (Caven & Piha 1995, 14).

Telemäki (1998) toteaa, että elämyspedagogiikan/seikkailukasvatuksen tavoitteena on kokonaisvaltainen kokemus ja oppiminen, jossa ryhmässä tapahtuva vuorovaikutus ja toisen ihmisen kunnioittava kohtaaminen ja arvostaminen toimivat tärkeinä oppimisen välineinä (Telemäki 1998, 21). Terapeutisella seikkailutoiminnalla on tavoitteellisesti yhteisiä alueita leikkiterapian (Play Therapy) ja toimintaterapian kanssa. Molemmissa lähestymistavoissa yhteisinä tekijöinä ovat itsenäisyyden edistäminen, taitojen kehittyminen ja tunneilmaisu toiminnan avulla. (Caven & Piha 1995, 14.)

4.2 Seikkailun tavoitteet

Seikkailutoiminnan tavoitteena on tukea lapsen tiedollisia, motorisia, sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja sekä kokonaisuuspersoonallisuuden kehittymistä (Kokljuschkin 1999, 35). Kun lapsen kokonaiskapasiteetti on käytössä, syntyy tasapainoinen kokonaisuus fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten alueiden kesken, jolloin tuetaan lapsen positiivisen identiteetin kehittymistä (Caven & Piha 1995, 14). Seikkailukasvatuksella pyritään myös rohkaisemaan lapsen kekseliäisyyttä ja uskaliaisuutta. Keskeistä seikkailussa on sen yllätyksellisyys. (Kokljuschkin 1999, 35.) Mielestämme seikkailussa yhtenä tärkeänä pyrkimyksenä on myös rohkaista lasta käyttämään voimavarojaan ja ”vahvoja” puoliaan onnistumiskokemusten kautta.

Kokljuschkinin (1999, 31) mukaan seikkailu ei ole pelkästään toimintaa, vaikkakin toiminnallisuus on seikkailun oleellinen osa. Seikkailu voi myös olla ei-toiminnallista, jolloin lapsi esimerkiksi kuuntelee satua ja eläytyy tarinan tapahtumiin mielessään ja kokee näin omakohtaisia elämyksiä. Seikkailu on myös erinomainen tapa opetella yhteistyötaitoja. Ryhmätyö tuo usein esiin sellaisia piirteitä lapsista, joita yksilötyössä ei havaita. Seikkailun maailmassa lapsi voi turvallisesti harjoitella taitoja, joita hän ei todellisuudessa vielä hallitse. Seikkailussa kohdataan jatkuvasti sosiaalisuuteen liittyviä asioita: ryhmätoimintaan kuuluu yhteisten asioiden päättäminen, yhteisten tavoitteiden asettaminen, vastuunotto, ongelmanratkaisu sekä tuen antaminen toisille. (Kokljuschkin 1999, 42.)

4.3 Seikkailu elementtinä toimintaterapiaryhmässä

Toimintaterapialla tähdätään asiakkaan toimintakyvyn parantamiseen ja omatoimisuuden lisäämiseen. Terapian tulee lähteä aina asiakkaan tarpeista ja kiinnostuksesta. Terapeuttisen seikkailun tarkoitus ei myöskään ole olla vain pelkkää mekaanista tai motorista toimintaa, vaan toimintaa, joka on tavoitteellista. Toimintaterapian yksi tarkoitus on, että lapsi saa monenlaisia aistikokemuksia, että hän näkee, kuulee, tuntee ja aistii kehonsa liikkeitä ja tähän seikkailullinen toimintaterapia on oiva apukeino ja motivoija. (Perttula 2003, 18.) Tosin seikkailua on aina käytetty toimintaterapiassa, vaikka sitä ei ole aiemmin kutsuttu seikkailuksi.

Toiminnallisten valmiuksien, kuten sosiaalisten taitojen, keskittymiskyvyn, karkea- ja hienomotoriikan, kehonhahmotuksen, kädentaitojen sekä visuaalisen hahmottamisen harjoittelemisesta voidaan seikkailun avulla tehdä mielenkiintoisempia ja hauskoja. Seikkailun avulla lapsi motivoituu toimintoihin paremmin ja näin ollen hänen oppimisensa sujuu helpommin. (Emt. 20.)

Kaikessa seikkailussa, on se päämäärältään kasvatuksellinen tai terapeuttinen on tärkeää suunnitella kyseinen seikkailu hyvin huolellisesti. Kokemustemme perusteella on ennakkosuunnitelma seikkailussa välttämätön, mutta se ei saa olla liian sitova. Varsinkin lasten kanssa toimimisessa on heidän mielikuvitukselleen jätettävä tilaa. Seikkailun tulee olla arvioitu ja suunniteltu ryhmän ja sen jäsenten tarpeita vastaaviksi (Caven 1998, 64).

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, tukeeko Palokan terveysasemalla toteutettu toimintaterapiaryhmä lapsen visuumotoristen taitojen kehitystä.

Tutkimustehtävinä oli havainnoinnin, arvioinnin sekä kyselyjen avulla selvittää 6-8 vuotiaiden lasten toimintaterapiaryhmän vaikutusta heidän visuumotoriikan kehitykseen:

1. Voidaanko ryhmätoiminnan avulla tukea lapsen visuumotorista kehitystä?
2. Voiko seikkailun elementtejä hyödyntää lasten toimintaterapiaryhmässä, jossa tuetaan visuumotorisia taitoja?
3. Motivoiko seikkailun hyödyntäminen lasta toimintaterapiaryhmässä?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta VMI- testin, lasten havainnoinnin sekä vanhempien palautteen avulla. Toiseen kysymykseen saatiin vastauksia tutustumalla kirjallisuuteen sekä käyttämällä ryhmäsuunnitelmia apuna. Lisäksi lasten mielipiteet sekä havainnot antoivat vastauksia. Kolmannessa kysymyksessä käytettiin aineistonkeruumenetelmänä havainnointia, lasten sekä vanhempien palautekyselyjä.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tausta

Yhteiseksi mielenkiintomme kohteeksi koulutuksemme aikana nousi lasten toimintaterapia ja seikkailun käyttö yhtenä elementtinä toimintaterapiassa. Näin oli luontevaa etsiä opinnäytetyömme aihe, joka liittyisi lapsiin ja tarjoaisi meille mahdollisuuden seikkailutoiminnan toteuttamiseen. Halusimme tehdä opinnäytetyön, joka olisi toiminnallinen ja käytännönläheinen. Mielestämme käytännönläheinen tutkimus palvelisi meitä parhaiten ammatillisesti. Palokan terveydenhuollon kuntayhtymän toimintaterapiapalvelu etsi suunnittelemaansa lasten visuumotoriikkaryhmälle ohjaajia Jyväskylän ammattikorkeakoulun avulla. He ilmaisivat halunsa liittää kyseisen ryhmän osaksi

laajempaa tutkimusta. Tämä innosti meitä tarttumaan tilaisuuteen, koska pyyntö vastasi meidän kiinnostuksenkohdetta ja tarjosi meille haluamme mahdollisuuden opinnäytetyön tekemiseen.

Työelämän ohjaajana ryhmän toteutuksessa toimi Palokan terveydenhuollon kuntayhtymän toimintaterapeutti Riitta Arffman. Hän valitsi ryhmään osallistuvat lapset aikaisempien toimintaterapia arviointien tai terapioiden pohjalta, joissa lapsilla oli ilmennyt haasteita visuumotorisissa taidoissa. Ryhmän päätavoitteeksi nousikin visuumotoristen taitojen kehittyminen.

Opinnäytetyön tekeminen lähti liikkeelle yhteisen suunnittelupalaverin kautta, johon meidän lisäksi osallistui työelämän ohjaaja sekä Jaana Ritsilä, opinnäytetyön ohjaava opettaja. Tapaamisessa suunniteltiin yhdessä tutkimukselle pääpiirteet, joiden pohjalta aloitettiin tutkimuksen toteutuksen suunnittelu. Ryhmänohjaaminen oli myös osa ammattitaitoa edistävää syventävää harjoitteluamme, jolle asetimme omiksi tavoitteiksemme ryhmänohjaustaitojen kehittymisen, lasten toimintaterapiassa käytettävien arviointimenetelmiin tutustumisen sekä havainnointitaitojen kehittymisen. Käytännön lupa-asioiden selvittyä toteutus aloitettiin lähettämällä ennen ryhmän alkamista lasten vanhemmille esittelykirje (Liite 1), jossa esittelimme itsemme ja kerroimme ryhmän tarkoituksen.

Ryhmänohjaus toteutui Palokan terveysasemalla kevään 2006 aikana. Ryhmä kokoontui viikoittain, yhteensä 15 kertaa. Ohjaus toteutettiin ohjaajan ja apuohjaajan rooleja vaihdellen keskenämme. Työelämänohjaaja oli mukana osalla ryhmäkerroista, jolloin hän tallensi toiminnat videolle. Hän myös tarkasti ja hyväksyi suunnitelmamme ryhmäkerroille.

Ryhmän loppuessa aloitettiin aineiston purkaminen, analysointi sekä työstäminen. Työ aloitettiin kevään aikana kerätyn teorian tiedon sekä ryhmästä saadun aineiston kokoomisella. Visuumotoriikka on laaja käsite, josta täsmällistä kirjallisuutta ei juuri löydy. Aihetta sivuavia lähteitä löytyy paljon, joita yhdistelemällä saatiin teoriapohja opinnäytetyölle. Visuumotoriikasta löytyy aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia, jotka ovat tehty ulkomailla. Aihetta on käsitelty myös suppeasti useammassakin lapsen kehitystä koskevassa tutkimuksessa. Lähdekirjallisuutta seikkailusta löytyy vähän, mutta opinnäytetyötä ajatellen tarjonta oli riittävä ja tarpeeksi kattava. Aikaisempia tutkimuksia

seikkailun käytöstä toimintaterapiassa löytyy muutamia, kuten Hazelworthin ja Wilsonin (1988) tekemä tutkimus seikkailuleirien vaikutuksesta lasten/ nuorten minäkuvaan. Tässä opinnäytetyössä on käytetty lähteenä Cavenin ja Pihan (1995) tekemää tutkimusta seikkailutoiminnasta käytöshäiriöisten lasten psykiatrisessa hoidossa.

6.2 Palokan terveydenhuollon kuntayhtymä

Opinnäytetyöhön kuuluva toimintaterapeuttinen pienryhmä toteutettiin osana Palokan terveydenhuollon kuntayhtymän toimintateriapalveluja, jossa toimintaterapia toimii fysioterapiaoaston yhteydessä. Palokan terveydenhuollon kuntayhtymä käsittää seuraavat kunnat; Jyväskylän maalaiskunta, Petäjävesi, Toivakka sekä Uurainen. Toimintaterapeutti tarjoaa palvelujaan koko kuntayhtymän alueella ja ne toteutetaan pääsääntöisesti Palokan terveysasemalla ns. vastaanottokäynnein. Teriapalvelut painottuvat pääsääntöisesti alle kouluikäisten toiminnallisten valmiuksien arviointiin sekä yksilöterapiaan. Kouluikäisille tarjotaan arviointia, mutta varsinaiset terapiat ostetaan tarvittaessa yksityisiltä palveluntuottajilta. Lähettäviä tahoja lasten kohdalla voivat olla neuvolat, puheterapeutit, psykologit, päiväkotien erityislastentarhaopettajat, koulujen erityisopettajat, perheneuvola, keskussairaala (neurologian- ja foniatrianosastot). Palokan terveysasemalla toteutetaan myös aikuisten toimintaterapiaa lähinnä terveyskeskuksen osastoilla (3 osastoa) sekä lääkinällisenä kuntoutuksena asiakkaiden kotiympäristössä. Lähettäviä tahoja ovat osastonlääkärit, fysioterapeutit sekä keskussairaalan neurologinen kuntoutusosasto.

6.3 Ryhmän kuvaus

Toimintaterapiaryhmään osallistui kuusi lasta, jotka olivat iältään 6-8 vuotiaita. Mukana oli sekä tyttöjä että poikia. Lasten yhteisinä haasteina olivat visuomotoriset taidot. Visuomotoriikan kehityksen tukeminen olikin ryhmän päätavoite. Lisäksi lapsilla oli yksilöllisiä haasteita perusvalmiuksissa, kuten kehonhahmotuksessa ja -hallinnassa sekä motorisessa ohjauksessa. Kahdella lapsella oli todettu lisäksi tarkkaavaisuushäiriö. Toimintaterapiaryhmän lapset nimesivät Pantterit ryhmäksi.

Lapset ohjautuivat Pantterit- ryhmään aiempien toimintaterapia arviointien tai terapioiden pohjalta. Toimintaterapiaryhmä oli suljettu eli ryhmässä oli samat osallistujat

alusta loppuun asti. Mielestämme suljettu ryhmä tuki muodoltaan parhaiten ryhmän tavoitteiden saavuttamista. Ryhmä oli toiminnallinen, jossa terapiavälineenä käytettiin leikkiä, liikuntaa ja seikkailua.

6.4 Laadullinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö on toimintatutkimus, joka on yksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen laji (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 153). Toimintatutkimus on vaiheittainen prosessi, jossa edetään suunnitelman teosta toimintaan. Toimintaa havainnoidaan ja muutetaan saatujen kokemusten perusteella. Toimintatutkimus soveltuu hyvin tämän tutkimuksen menetelmäksi, koska yksi sen pääpiirteistä on se, että tutkija on osa tutkimuskohdetta. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 30, 34.) Toimintatutkimuksen perusideana on ottaa ne ihmiset, joita tutkimus koskettaa mukaan tutkimukseen sen täysivaltaisina jäseninä sekä yhdessä pyrkiä toteuttamaan asetettuja tavoitteita. Toimintatutkimusta voidaan pitää arkielämään liittyvänä tieteellisenä toimintana ja ammatillisena oppimisprosessina. (Eskola & Suoranta 1998, 131.)

Laadullinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija luottaa omiin havainnoihinsa enemmän kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. Apuna voidaan kylläkin käyttää testejä tiedon hankinnassa. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina. Kohdejoukko on valittu tutkimukseen tarkoituksenmukaisesti. Tutkimus on luonteeltaan joustavaa sekä muokattavissa. (Hirsjärvi ym. 2005, 155.) Eskolan ja Suorannan (1998, 14) mukaan laadulliselle tutkimukselle on myös ominaista hypoteesittomuus, mikä tarkoittaa sitä, että tutkijalla ei ole ennakolettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimustuloksista. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään tutkittavaa kohdetta ja antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä (Eskola & Suoranta, 1998, 61).

Mielestämme tutkimuksessa löytyy laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä. Havainnointi toimi yhtenä tärkeänä tiedonkeruumenetelmänä ja havainnointitilanteet olivat todellisia ja luonnollisia. Ryhmäkerrat olivat etukäteen suunniteltuja ja strukturoituja, mutta muokattavissa tilanteen mukaan. Havainnoinnin lisäksi käytettiin apuna myös testausta. Kohdejoukko oli tavoitteiltaan homogeeninen ja tarkoituksenmukaisesti valittu.

6.5 Aineistonkeruu

Tutkimukseen kerättiin aineistoa useilla eri menetelmillä. Aineistonkeruumenetelminä tutkimuksessa käytettiin havainnointia, VMI- testiä, kyselylomaketta vanhemmille, mielipidekyselyä lapsille sekä lapsen tietoihin tutustumista. Eskola ja Suoranta (1998, 69) nimeävät menetelmätriangulaatioksi tällaisen aineistonkeruu- ja tutkimusmenetelmän. He perustelevat triangulaation käyttöä siten, että yksittäisellä tutkimusmenetelmällä on vaikea saada kattavaa kuvaa tutkimuskohteesta. (Eskola & Suoranta 1998, 69.)

Lasten havainnointikaavaketta (Liite 2) muokattiin tutkimukseen soveltuvaksi Jyväskylän ammattikorkeakoulun, Kuntoutuksen palvelutoiminnan Fysipisteen havainnointikaavaketta hyödyntäen. Lisäksi muokkaamiseen käytettiin American Occupational Therapy Associationin (AOTA) jaottelua toimintavalmiuksista, erityisesti sensomotoristen toimintavalmiuksien osalta.

Lapsilta kerättiin palautetta joka ryhmäkerran päätteeksi. Lapset saivat kiinnittää nimilappunsa ryhmäkerran kokemuksiansa mukaan janalle, jossa oli kuva iloisesta sekä totisesta hahmosta (Liite 3). Lapset saivat myös mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan sanallisesti. Vanhemmille osoitetussa kyselylomakkeessa pyrittiin saamaan tietoa ja palautetta lapsen mahdollisesta taitojen kehittymisestä sekä kokemuksia ryhmän tarpeellisuudesta ja hyödystä (Liite 4). Vanhemmat täyttivät kyselylomakkeen ryhmän loppuessa.

6.5.1 Osallistuva havainnointi

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin osallistuvaa havainnointia, joka on toimintatutkimukselle ominaista. Osallistuvaksi havainnoinniksi kutsutaan aineistonkeruuta-paa, jossa tutkija osallistuu tutkimansa kohdejoukon toimintaan. Tutkijan rooli voi vaihdella osallistujasta ulkopuoliseen havainnoijana toimimiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 100.) Tutkijat eivät voi päätoimisesti syventyä tarkkailuun, vaan he joutuvat koko ajan keskittymään tehtäviinsä yhteisössä (Emt. 99). Toimimme ryhmässä vuoro-tellen ohjaajan ja apuohjaajan rooleissa havainnoiden samalla lapsia.

Osallistuva havainnointi on hyvin subjektiivista ja inhimillistä toimintaa. Subjektiivisuus on myös rikkaus, joka kuvaa melko hyvin arkielämän monivivahteisuutta ja tulkintojen runsautta. (Emt. 99-104.) Havainnointi sopii sovellettavuutensa vuoksi käytettäväksi dynaamisissa ja nopeasti muuttuvissa tilanteissa sekä tapahtumissa, joissa on tärkeä säilyttää tuntuma tarkkailtavaan kokonaisuuteen eli kohteen ja ympäristön vuorovaikutukseen. Lisäksi havainnointi sopii käytettäväksi tarkkailtaessa tilanteita, joista ei ole paljon etukäteistietoa. (Uusitalo 1995, 89.) Ennen ryhmän alkamista meillä ei ollut paljon tietoa lapsista eikä heidän vahvuuksista tai haasteista.

Osallistuvan havainnoinnin hyviä puolia ovat, että se liittyy saadun tiedon kontekstiinsa sekä näkee asiat oikeissa yhteyksissä (Grönfors 2001, 127). Havainnointi voi kohdistua vain rajattuihin kohteisiin tai tilanteisiin (Hirsjärvi ym. 2005, 206). Tutkimuksessa havainnoitavat kohteet oli ennalta määritelty. Havainnoinnin tukemiseen käytettiin mahdollisuuksien mukaan ryhmäkertojen videointia. Joka ryhmäkerran päätteeksi havainnoinnit purettiin yhdessä ja ne merkittiin jokaisen lapsen omaan havainnointilomakkeeseen. Kuten Hirsjärvi ym. (2005) toteavat, osallistuva havainnointi tarjosi suoraa ja välitöntä tietoa tutkimuskohteesta (Hirsjärvi ym. 2005, 202).

6.5.2 VMI- testi

VMI- testi (The Beery- Buktenica Developmental Test of Visual- Motor Integration) on kehitetty Yhdysvalloissa 1960- luvulla. Testiä on uudistettu alkoversiosta useita kertoja. Uudistukset ovat perustuneet moniin tutkimustuloksiin. Arviointimenetelmän kehittäjänä on Keith E. Beery. Testi on standardoitu ja tarkoitettu noin 2 - 18 vuotiaalle lapsille. VMI- testillä arvioidaan lasten visuaalista hahmottamista ja visuomotorista koordinaatiokykyä eli toisin sanoen silmän ja käden yhteistyötä, näönvaraista hahmottamista sekä käden liikkeiden hallinnan sujuvuutta ja tarkkuutta. VMI-testi ei ole kulttuurisidonnainen. Testin voi toteuttaa joko yksilö- tai ryhmätilanteessa. (Beery 1997, 5.)

Testissä on kaksi versiota, lyhyt versio (18 tehtävää) ja pitkä versio (27 tehtävää). Lyhyttä versiota käytetään 2-7 vuotiaalle lapsille ja pitkää versiota ikähajonnaltaan kouluikäisistä aikuisiin. (Emt. 5.) Testi suoritetaan testivihkojen avulla. Testissä on kolme osaa: VMI, visuaalinen havaitseminen ja motorinen koordinaatio. VMI eli ensimmäinen osio arvioi visuomotorista integraatiota. Tässä osiossa lapsen tulee jäljentää geo-

metrisiä mallikuvioita piirtäen. Toisessa eli visuaalisen havaitsemisen osiossa arvioidaan näönvaraista hahmottamista. Lapsen tulee etsiä mallin mukainen kuvio useista erilaisista kuvioista. Kolmannen osion eli motorisen koordinaation osa-alueen tehtävät ovat eräänlaisia sokkelotehtäviä, jotka lapsen tulee tehdä kynällä seuraten mahdollisimman tarkasti. (Emt. 5.)

6.6 Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset

Ennen terapeutin pienryhmän alkamista anottiin tutkimuslupa Palokan terveydenhuollon kuntayhtymältä. Tutkimuksen eettisyyttä tukee myös lähetetty ryhmän esitelykirje vanhemmille. Ryhmän alkaessa vanhempia pyydettiin allekirjoittamaan lupanomus (Liite 5), joka koski lapsen tietoihin tutustumista, ryhmäkertojen videointia sekä ryhmän aikana saatujen tietojen käyttämistä nimettömänä tämän opinnäytetyön aineistona.

6.7 Toimintaterapiaryhmän toteutus

Käytännön syistä emme pystyneet tutustumaan lapsiin ja heidän toimintakykynsä haasteisiin sekä vahvuuksiin ennen ensimmäistä ryhmäkertaa. Kuten taitojen hankinnan viitekehys suosittelee, kaksi ensimmäistä kertaa käytettiin lasten yleiseen havainnointiin, jotta heidän toimintakyvystään saatiin enemmän tietoa. Havainnointien pohjalta ja myöhemmin lasten tietoihin tutustumalla lasten yksilöllisetkin haasteet tulivat esille. Visuomotoristen toimintojen lisäksi lapsilla oli erilaisia haasteita perusvalmiuksissa. Tästä syystä ryhmäkerroille tekemämme suunnitelmat muutettiin vastaamaan myös lasten yksilöllisiä tarpeita. Ryhmän osatavoitteeksi asetettiin perustaitojen kehittyminen.

Alkuarviointi, jossa käytettiin VMI- testiä, suoritettiin kolmannella kerralla. Arviointi toteutettiin ryhmätilanteena, koska yksilöllisiin arviointeihin ei ollut mahdollisuutta lyhyen terapiajakson vuoksi. Lapset jaettiin kahteen osaan, jolloin arviointitilanteessa oli kolme lasta kerrallaan. Alkuarviointi myös videoitiin. Loppuarviointi suoritettiin samalla tavalla.

Ryhmäkertojen struktuuri oli aina sama. Alussa kokoonnuttiin salin keskelle istumaan ja kerrottiin kuulumiset. Tarkoituksena oli lasten orientoituminen tulevaan ryhmäkertaan. Ryhmäkertojen lopussa toteutettiin aina rentoutus, joissa käytimme eri teemoja. Rentoutuksen jälkeen lapset saivat ilmaista mielipiteensä sanallisesti ja kuvan avulla. Lapsia rohkaistiin kertomaan ajatuksensa käytettyjen toimintojen haasteellisuudesta sekä ryhmäkerran hauskuudesta ja ilmapiiristä.

Menetelminä käytettiin suoraa sekä epäsuoraa visuomotoristen taitojen harjoittelua yksittäisinä sekä rinnakkaisina toimintoina. Ympäristö pyrittiin luomaan tarkoituksenmukaiseksi, jotta se tukisi mahdollisimman hyvin uusien taitojen oppimista. Ympäristön merkitystä korostetaan taitojen hankinnan viitekehyksessä. Toiminnoissa ilmeni opetus- oppimis- prosessi siten, että lapsille mallitettiin tiettyjä toimintoja tarpeen mukaan tai he ottivat mallia toisistaan. Tehtäviä porrastettiin yksilöllisesti lapsen kehitystason mukaan. Toiminnan analyysiä tehtiin toteutettavista toiminnoista. Toiminnan pilkkominen eli osittaminen pienempiin osiin mahdollisti tehtävien porrastamisen yksilöllisesti, jolloin tehtävää pystyttiin helpottamaan tai vaikeuttamaan lapsen tarpeen mukaisesti.

Käytettyjä harjoituksia oli esimerkiksi erilaiset kynätehtävät (sokkelot, väritystehtävät ja kuvioden jäljentäminen) ja/ tai perusvalmiuksia tukevat toiminnat (trampoliinilla hyppiminen, tasapainoilu ja kiipeily). Toimintoina ryhmäterapiassa käytettiin leikkiä, erilaisia pelejä, liikuntaa ja seikkailua. Seikkailun käyttömahdollisuus terapiassa oli yksi tutkimuskysymyksistä. Siksi seikkailu oli merkittävä terapiaväline ryhmätoiminnoissa. Itse seikkailua käytettiin yhtenä toimintamuotona. Tällöin koko ryhmäkerta perustui tietylle teemalle. Toteutettuja seikkailuja oli mm. merirosvo-, avaruus- ja viidakkoteema. Seikkailut sisälsivät sekä visuomotorisia tehtäviä että perusvalmiuksia vahvistavia toimintoja. Lisäksi seikkailua käytettiin muissakin toiminnoissa lasten mielikuvitusta apuna käyttäen. Seikkailua pyrittiin sisällyttämään mielikuvien avulla myös erilaisiin leikkeihin, peleihin ja temppuratoihin. Leikit ja pelit perustuivat suurelta osin silmä-käsi yhteistyötaidon kehityksen tukemiseen (hännänryöstö ja polttopallo). Perustaitojen harjoittelu tapahtui pääasiassa erilaisien sensomotoristen ratojen avulla. Toiminnat ryhmäkerroille valittiin lasten yksilöllisten tarpeiden sekä ryhmän yhteisen tavoitteen mukaisesti (Liite 6). Toimintojen suunnittelussa käytettiin apuna MOPA: Motoriikka paremmaksi (Latva, Taipale & Uosukainen 1997) kirjaa

sekä Hupsis: Sensomotorinen rata lapsen kielenkehityksen tukena (Taipale-Oiva, Kuittinen & Kokko 2004) teosta.

6.8 Aineiston analysointi

Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota. Informaatioarvon kasvattamiseen pyritään luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. Analyysin tarkoitus on myös tuottaa uutta tietoa tutkimuskohteesta. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Aineistona käytettiin 15 ryhmäkerran kirjallisia suunnitelmia, huomioita ryhmäläisistä sekä harjoituksista, lasten havainnointikaavakeeseen tehtyjä merkintöjä, tutkimuspäiväkirjoja ja videoita muutamalta ryhmäkerralta. Kirjallisten suunnitelmien sekä eri harjoituksista ja toiminnoista tehtyjen huomioiden pohjalta tehtiin toiminnan analyysiä tutkimuksen aikana ja sen jälkeen. Toimintojen porrastus ja pilkkominen antoivat tietoa lapsen omaamista valmiuksista suoriutua eri tehtävistä. Havainnoinnit antoivat tietoa itse lasten toimintakyvystä ja siinä tapahtuneista mahdollisista muutoksista. Videoinnit toimivat apuvälineenä sekä tukivat tehtyjen havaintojen luotettavuutta.

Aineistoa käsiteltiin induktiivisella sisällön analyysillä. Sille ominaista on, että tutkija itse luokittelee aineistosta esiin tulevat tulokset. Toisaalta aineiston purkamisessa käytettiin myös deduktiivista sisällön analysointia, jolle on ominaista käyttää apuna valmista viitekehystä. Teemoittelu on aineiston analysointitapana suositeltava käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Aineistosta poimittiin keskeiset teemat ja sen jälkeen eroteltiin tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. (Eskola & Suoranta 1998, 140, 176, 179.) Teemoittelu tulee esille tutkimuksessa mm. havainnointilomakkeessa sekä palautekyselyissä. Havainnointilomake on teemoiteltu tutkimukselle olennaisiin taitoihin liittyen. Palautelomakkeissa kysymykset aseteltiin tutkimuskysymyksiä vastaaviksi.

Yhtenä tärkeimpänä tutkimuksen mittarina käytetty VMI- testi tarjosi aineistoksi konkreettisia tutkimustuloksia. Näiden tuloksien pohjalta pystyttiin määrittelemään mahdollinen kehitys lasten visuomotorisissa taidoissa. Lisäksi lasten sekä vanhempien antamat palautteet olivat osa aineistokokonaisuutta. Lasten omat palautteet ryhmäkerroista sekä terapiajaksosta olivat tutkimukselle arvokkain mittari arvioitaessa käytettyjen toimintojen sopivuutta, kuten seikkailun antamia mahdollisuuksia terapiassa sekä

sen käyttöä motivoivana keinona. Vanhempien palautteet kertoivat lasten mahdollisen edistymisen heidän haasteissaan sekä lasten kehityksen näkymisen heidän arkielämässään.

7 TULOKSET

7.1 Lasten visuumotorinen kehitys ryhmässä

Havainnoinnin pohjalta voimme todeta, että ryhmän lapsien haasteet näkyivät yleisesti motorisena kömpelytenä, hahmotuksellisena vaikeutena, kynätehtävien tekemisen ongelmallisuutena sekä epävarmuutena omista taidoistaan. Kynäkäyttö oli yksi lasten suurimmista haasteista hienomotoriikan osalta. Kynäotteet olivat vielä osin kehittymättömät, joka vaikutti kynätyöskentelyä vaativien tehtävien suorittamisen vaikeuteen. Kuitenkin tämä kouluvalmiuteen liittyvä taito oli kaikilla kehittymässä.

Lapsilla oli useammassa kuin yhdessä taidossa heikkoutta ikätasoonsa nähden. Yksilöllisiä haasteita ilmeni eniten mm. tasapainon hallinnassa, kehonhahmotuksessa, bilateraalisuutta vaativissa toiminnoissa, avaruudellisessa hahmottamisessa sekä tehtävien suorittamisen sujuvuudessa. Erot ryhmän lapsien taidoissa verrattuna ikäisiinsä eivät kuitenkaan olleet huomattavia.

Terapiamenetelminä käytettiin taitojen harjoittelemisessa tehtävien toistamista sekä taitojen hankinnan viitekehyksen mukaisesti opetus-oppimis-prosessia. Havaintojen mukaan sama tehtävä uudelleen tehtynä tai mallista onnistui paremmin sekä automatisoitui. Myös suoraa ja epäsuoraa taitojen harjoittelua käytettiin rinnakkain. Havaintojen perusteella lasten visuumotoriset taidot kehittyivät hieman, mutta perusvalmiuksien hallinnassa tapahtui näkyvämpää edistymistä. Esimerkiksi yhdellä lapsella edistyminen näkyi keskilinjan ylittämisen taidon vahvistumisena. Hänelle penkin yli hyppiminen puolelta toiselle keskilinjan ylittäen oli haasteellista, mutta tehtävä onnistui sujuvasti ryhmän loppuvaiheessa. Vanhemmilta saadut palautteet terapiajaksosta tukivat havainnoinnin avulla saatuja tuloksia. Palautteista kävi ilmi, että neljällä kuudesta lapsesta oli tapahtunut kehitystä perustaidoissa, jotka näkyivät arkielämän tilanteissa. ”Näkyi ihan joka päiväisissä askareissa” ja ”Eskariopettaja on huomannut kehitystä

liikunnallisella puolella sekä hienomotoriikassa, luottamus omiin taitoihin on kehittynyt/kasvanut” olivat vanhempien huomioita lapsistaan ryhmän päätyttyä. Kaikkien näiden neljän lapsen vanhempien palautteet olivat samansuuntaisia. Kahden lapsen vanhemmilta palautelomaketta ei saatu lainkaan, koska he eivät ehkä kokeneet palautteen antamista tärkeänä.

Lapset kokivat ryhmässä toimimisen tärkeäksi. Havainnointien mukaan lapsien saama vertaistuki kehitti heidän motorisia taitoja, lisäsi itsetuntoa, auttoi muodostamaan mi-näkuva sekä opetti vuorovaikutustaitoja. Tämä ilmeni esimerkiksi siten, että lapsi, joka oli aluksi vetäytyväinen ryhmästä, tuli mukaan hänelle haasteellisiin toimintoihin muiden ryhmäläisten pyynnöstä. Itsetunnon kehittyminen näkyi tällä lapsella siten, että hän tuli ryhmän loppuvaiheessa helpommin mukaan toimintoihin sekä rohkaistui yrittämään vaikeita tehtäviä. Tämän kautta hänen taidot kehittyivät, mikä näkyi sujuvampana liikkumisena. Positiivisen palautteen saanti ja kannustus sekä ohjaajilta että toisilta ryhmäläisiltä innosti lapsia yrittämään ja osallistumaan aktiivisesti.

7.2 VMI-testin pisteytys ja tulokset

VMI- pisteytys perustuu piste ja ei pistettä arviointiin ja testin käsikirjassa on esitelty hylätty/ hyväksytyt esimerkkejä jokaisesta testiin sisältyvästä kuviosta. Jokainen testin osio pisteytetään erikseen, kuitenkin samalla periaatteella. Testin pisteytys ja normitaulukon käyttö on sekä lyhyessä että pitkässä versiossa sama. Jokaiselle osiolla on määrätty ”normaali taitotaso”. Lapsen saamat pisteet esitetään yhteenvetolomakkeessa. Saadut pisteet voidaan kuvata taulukon muodossa, jossa normaalin taitotason lisäksi nähdään prosentuaalinen määrä samat pisteet saaneista lapsista. Yhteenvetolomakkeen taulukko auttaa vanhempia ymmärtämään paremmin lapsensa kehitys- ja taitotason. Yhteenvedossa näkyvät tarkasti tulokset jokaisesta osiosta. Näin on helppo nähdä lapsen mahdolliset haasteet sekä vahvuudet testin osoittamissa taidoissa. (Beery 1997, 31-33.)

VMI-testin ensimmäisestä osuudesta, jolla arvioitiin visuaalisen hahmottamisen ja motoriikan integraatiota voidaan havaita, että kahdella lapsella tulokset paranivat ja kolmella ne pysyivät samana. Yhdellä lapsella tulokset olivat laskeneet. Visuaalisen hahmottamisen sekä motoriikan osa-alueilla kolmella lapsella tulokset olivat parantuneet ja kahdella lapsella säilyivät samat tulokset. Tässäkin osiossa yhdellä lapsella

tulokset olivat laskeneet. Eli suurimmalla osalla lapsista oli tapahtunut kehitystä arvioiduissa taidoissa tai tulokset olivat säilyneet samana. Ryhmästä yhdellä lapsella kehitystä oli tapahtunut jokaisella testin osa-alueella ja neljällä lapsella tulokset olivat pysyneet lähes samana. Ainoastaan kahdella lapsella tulokset loppuarvioinnissa olivat huonontuneet yhdessä tai kahdessa osiossa alkuarviointiin nähden. Yksilöllisiä tuloksia arvioitaessa voidaan sanoa, että lapset, joilla oli eniten visuaalisen hahmottamisen tai motoriikan osalla haasteita, ovat hyötäneet eniten ryhmäterapiasta testituloksien perusteella. Ryhmän tuloksia arvioitaessa voidaan havaita visuomotoriikan taitojen kehitystä tapahtuneen tai taitotaso on ainakin pysynyt samana. VMI-testin tulokset ovat esitelty alla olevassa taulukossa.

TAULUKKO 1. VMI-testin tulokset

	VMI- osio		Visuaalisen hahmottamisen osio		Motorisen koordinaation osio	
	Alkuarvointi	Loppuarvointi	Alkuarvointi	Loppuarvointi	Alkuarvointi	Loppuarvointi
Lapsi A	11	12	12	15	9	10
Lapsi B	12	12	23	23	15	11
Lapsi C	15	13	21	18	13	13
Lapsi D	12	14	22	22	12	13
Lapsi E	14	14	15	17	11	11
Lapsi F	13	13	18	20	10	15

7.3 Seikkailun hyödyntäminen lasten toimintaterapiassa

Alla olevassa taulukossa (taulukko 2.) esitellään seikkailun hyödyntämistä visuomotorisissa toiminnoissa. Kokemuksemme mukaan sekä kirjallisuudesta saatujen tietojen pohjalta voidaan todeta, että seikkailun eri elementtien avulla voidaan hyvin harjoitella visuomotorisia taitoja.

Seikkailussa ilmenee monia eri aineksia, jotka monipuolistavat terapian ja siinä käytettyjen toimintojen kokemuksellisuutta. Näitä kutsutaan työssä seikkailun elementeiksi. Niitä ovat mm. kekseliäisyys, uskaliaisuus ja mielikuvitus (Kokljuschkin 1999,

31). Taulukossa esitellään yksittäin eri elementtejä ja ryhmässä käytettyjä toimintoja, joihin mainitut elementit sisältyvät. Esimerkiksi viidakkoseikkailussa sillan ylityksessä tarvittiin lasten omaa mielikuvitusta toimintaa suorittaessa, koska mielikuvituksen avulla toiminnan tavoite täyttyi ja siitä tuli elämyksellinen. Mielikuvitusta tarvittiin seikkailun kokemiseen. Taulukossa esitellään myös visuomotoristen taitojen ja/ tai visuomotoristen taitojen saavuttamiseen tähtäävien perusvalmiuksien kehittymistä tietyissä seikkailullisissa toiminnoissa. Esimerkiksi edellä mainitussa sillan ylitys toiminnassa tarvittiin silmä-käsi-jalka koordinaatiota sekä bilateralisuutta.

TAULUKKO 2. Seikkailun hyödyntäminen visuomotorisissa toiminnoissa

Seikkailun elementit	Käytetyt toiminnot	Visuomotoriikka
Jännitys	Merirosvojen taitorata: Tunneli (Liite 6, 3/12)	Silmä-käsi yhteistyö, tuntoaisti
Mielikuvitus	Viidakkoseikkailu: Sillan ylitys (Liite 6, 6/12)	Silmä-käsi-jalka koordinaatio, bilateralisuus
Yhteistyötaito	Hämähäkinverkko (Liite 6, 9/12)	Avaruudellinen hahmotaminen, ongelmanratkaisu
Eläytyminen	Eläintarha (Liite 6, 7/12)	Kehonhallinta
Kekseliäisyys	Kummalliset kulkijat (Liite 6, 7/12)	Kehonhahmotus
Uskaliaisuus	Sukellus uimaan (Liite 6, 6/12)	Kehonhallinta

7.4 Seikkailu motivaatiokeinona

Lapsilta saadut palautteet ilmaisivat lasten mielenkiinnon ja motivaation ryhmää kohtaan. Lapsista terapiaryhmään osallistuminen oli yleisesti mukavaa, turvallista ja kiinnostavaa. Viisi lapsista merkitsivät palautejanan iloisen kuvan puolelle nimilappunsa joka kerta. Yksi lapsi merkitsi nimilappunsa totisen kuvan puolelle joka kerta. Lapsi ei osannut kuitenkaan sanallisesti selittää visuaalista palautettaan. Hänen toiminnassaan ei havainnoiden perusteella näkynyt pettymystä toimintoihin tai ryhmään. Havainnoiden perusteella voidaan päätellä, että lapsi käytti palautteen antoa keinona hakea huomiota.

Lapset kokivat ilmapiirin suvaitsevaisiksi, jossa oli helppo harjoitella vaikeitakin taitoja. Lapset innostuivat seikkailullisista toiminnoista, jotka olivat heidän mielestään hauskimpia harjoituksia. Tämä tuli ilmi heidän sanallisissa palautteissa. Lasten palautteiden sekä havaintojen pohjalta voidaan todeta, että seikkailu motivoi lapsia osallistumaan enemmän ja kokeilemaan omia rajojaan. Seikkailu luo mielikuvituksen pohjalta jännittävän ilmapiirin, joka antaa mahdollisuuden vapaaseen toimimiseen. Sen avulla lapsi voi kehittyä ilman ympäristön sekä itsensä asettamia paineita.

8 LUOTETTAVUUS

Uusitalon (1991) mukaan osallistuvan havainnoinnin luotettavuutta ja havaintojen systemaattisuutta saattaa heikentää se, että havainnot on mahdollista merkitä muistiin vasta jälkikäteen (Uusitalo 1991, 90). Tutkimuksessa käytettiin videointia tukemaan havaintoja ja näin lisäämään niiden luotettavuutta. Videoinnin avulla voitiin tarkastaa huomiot myöhemminkin. Havaintojen luotettavuutta lisää myös se, että joka ryhmäkerran päätteeksi huomiot käytiin läpi yhdessä, jossa tuli ilmi meidän molempien näkemykset. Havainnointikaavakkeeseen merkittiin yhdessä pohtimamme huomiot.

Havainnointimenetelmiä on kritisoitu eniten siitä, että havainnoija saattaa häiritä tilannetta, jopa suorastaan muuttaa sen kulkua (Hirsijärvi ym.2005, 202). Osallistuva havainnoija voi muuttaa tilanteen kulkua osallistumalla liikaa tai liian vähän. Liika osallistuminen voi vaikuttaa tilanteeseen muuttamalla sen luonnollisuutta. Havainnoija voi tässä tapauksessa kuljettaa tapahtumia eri suuntaan kuin lapset. Liian vähäinen osallistuminen voi vähentää havainnointien määrää ja laatua. Osallistuja jää tällöin kaukaiseksi tutkimuskohteesta, jolloin tilanteen luonnollisuus vähenee. Tilannetta voidaan verrata vieraan henkilön läsnäoloon ryhmässä. Tutkijan ennako-odotukset ja aiemmat kokemukset voivat vaikuttaa havainnoinnin tulokseen. Vaikka havainnointi on yksilöllistä ja inhimillistä toimintaa, sen kautta saadaan tutkimukseen monivivahteisuutta ja sen myötä päästään lähemmäksi tutkittavaa. (Eskola & Suoranta 1998, 103-104.) Osallistuvina havainnoijina pyrimme olemaan mahdollisimman objektiivisiä sekä tekemään tilanteista mahdollisimman luonnollisia.

Palautteiden todenperäisyys sekä paikkansapitävyys voivat olla tekijöitä, jotka vaikuttavat tutkimuksen luotettavuuteen. Kaikilta vanhemmilta ei saatu kirjallista palautetta eikä toisaalta voida olla varmoja saatujen palautteiden rehellisyydestä. Luotettavuutta kuitenkin lisää kysymyksien täsmällisyys sekä vastausvaihtoehtojen puuttuminen. Vanhemmat saivat vastata vapaasti omin sanoin ja näin ilmaista mielipiteensä terapiajaksosta. Lasten antamien sanallisten sekä visuaalisten palautteiden uskotaan olevan todenmukaisia, koska ryhmä oli tiivis ja ilmapiiri oli läheinen. Tämä auttoi lapsia ilmaisemaan tunteensa rehellisesti ja turvallisesti. Lisäksi uskotaan lasten palautteiden luotettavuuteen, sillä lapset harvoin osaavat peitellä pettymystään tai iloaan.

Arviointimenetelmän eli VMI-testin tulosten luotettavuutta lisäsi tilanteeseen hyvä valmistautuminen. Tila oli järjestetty mahdollisimman rauhalliseksi ja ylimääräiset ärsykkeet pyrittiin minimoimaan. Työrauha taattiin tarvittavien välineiden oikein asetelulla, kuten esimerkiksi pöytien sijainnilla. Vaikka tilanne toteutettiin ryhmässä, jokainen pystyi työskentelemään yksilöllisesti. Testaaja oli sama kummallakin kerralla, jolloin luotettavuutta lisää testaustilanteen mahdollisimman samankaltainen toteutus. Testaajalla oli aikaisempaa kokemusta testin suorittamisesta ryhmätilanteessa. Luotettavuuteen saattoi myös vaikuttaa lapsen motivaatio testiä kohtaan sekä toimiminen ryhmätilanteessa, vaikka sen vaikuttavuus pyrittiin minimoimaan. Alku- ja lopputestauksien aikaväli oli lyhyt, joka saattoi vaikuttaa siihen, että lapset muistivat tehtävät ja testi oli tuttu.

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, että käydyistä palavereista sekä keskusteluista työelämänohjaajan ja tutkijoiden kesken pidettiin kirjaa. Niiden sisällöt tukivat ja vahvistivat roolejamme ohjaajina.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Havainnoinnit sekä VMI- testi osoitti ryhmän alkaessa, että kaikilla lapsilla oli visumotorisia haasteita, jotka näkyivät selvimmin visuomotoriikan taustalla olevien perusvalmiuksien pulmina. Suurimmat haasteet näkyivät yleisesti lasten motorisissa taidoissa, karkea- sekä hienomotoriikan puolella. Mielestämme valmiudet, joissa lapsilla oli haasteita, olivat olemassa, mutta tarvitsivat harjoittelua kehittyäkseen sujuviksi toiminnoiksi. Taitojen harjoittelu tuki visuomotoristen valmiuksien kehittymistä.

Harjoitusten toistot ja tehtävien konkreettisen mallittamisen koimme lapsen taitojen kehityksen kannalta keskeisinä oppimismenetelminä, koska toimiessa muodostuvat muistijäljet helpottavat lapsen suoriutumista seuraavalla kerralla. Koimme myös suoran ja epäsuoran harjoittelun käytön rinnakkain tukevan hyvin terapian tarkoitusta. Menetelmien rinnakkain käyttö mahdollisti perusvalmiuksien sekä visuomotoristen erityistaitojen tasapuolisen kehityksen. Taidot tukivat toinen toistensa kehitystä. Toiminnan analyysiä hyväksi käyttäen pystyttiin porrastamaan toimintoja tarkoituksenmukaisiksi ja lasten yksilöllistä taitotasoa vastaaviksi.

Ryhmämuotoinen toimintaterapiaterapia mielestämme tuki lasten yksilöllisiä sekä ryhmälle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Huomasimme myös, että toisilta lapsilta saatu vertaistuki sekä toiminnan mallit olivat ensiarvoisen tärkeää lapsen kehitykselle kokonaisuudessaan. Tämä näkyi siten, että lapsille haastavien tehtävien suorittaminen helpottui, kun he katsoivat mallia muiden suorituksesta. Yleisesti lapset kannustivat sanallisesti sekä ohjaamalla tällaisissa tilanteissa ryhmätovereitaan.

Ryhmästä nousseiden kokemusten perusteella voimme sanoa, että seikkailutoiminnat motivoivat lapsia enemmän kuin taitojen harjoittelu yksittäin. Seikkailun luoma jännitys toimii ylimääräisenä motivoijana sekä innoittajana, mitä ei välttämättä koeta pelkästään yksittäistä taitoa harjoittelemalla. Seikkailu tuo toimintaan erilaista energiaa. Lapset saavat vapauden toteuttaa itseään ja toimia mielikuvituksensa pohjalta. Seikkailun kautta lapsen on helppo eläytyä ja osallistua toimintaan, jolloin eri taitojen harjoittelu tapahtuu huomaamatta. Ohjaajalta tämä vaatii tilanneherkkyyttä, mielikuvitusta ja eläytymistä. Sisällyttämällä seikkailu leikkeihin ja peleihin, voidaan niiden alkuperäistä tarkoitusta muuttaa. Näin ne voivat muuttua hausemmiksi ja kiinnostavammiksi, koska lapsi saa ottaa mielikuvituksensa toimintaan mukaan. Taidoiltaan heikompienkin lasten on helpompi osallistua ja kynnys toimimiseen madaltuu, koska he voivat kuvitella itsensä eri rooliin ja toimia taitotasonsa mukaisesti ilman paineita.

Seikkailu sopii hyvin ryhmämuotoiseksi toiminnaksi toimintaterapiassa. Ryhmässä osallistujia on monta, joka lisää jännitystä ja tuo seikkailuun enemmän elementtejä. Kun osallistujia on useampia, se mahdollistaa ja lisää monipuolisten toimintojen käytön. Lapsilta saatujen kokemusten mukaan ryhmässä on hauskeempaa toimia. Ryhmässä lapsi saa jakaa tunteensa, kokemuksensa ja elämyksensä toisten kanssa. Lapsen

oman tilan tarve ja toisten tarjoaman tuen vastaanotto on hänen itsensä määriteltävissä. Sosiaalisuus lisääntyy mm. ongelmanratkaisutehtävien kautta, koska ne vaativat vuorovaikutusta ja yhteistyötä seikkailuun osallistujien kesken. Osallistujat saavat toisiltaan ideoita, toimintamalleja sekä tukea, joka on edistävää tekijä lasten kehityksessä. Seikkailussa joudutaan käyttämään monia eri taitoja ja kehitys on kokonaisvaltaista.

10 POHDINTA

Tutkimuksen toteuttaminen kesti runsaat puoli vuotta. Aihe opinnäytetyössä olikin haastavampi, kuin alunperin osasimme odottaa. Visuomotoriikka on aiheeltaan laaja. Siitä syystä jouduimme rajaamaan aiheen käsittelemään vain tutkimusryhmälle olennaisia seikkoja. Teoriatietoa jouduimme etsimään ja kasaamaan useasta eri lähteestä. Tutkimuksen toteutuksen haasteellisuutta puolestaan lisäsi käytännöstä nousseet ongelmat sekä tutkimukseen liittyvien alkuperäisten suunnitelmien muutokset.

Tutkimuksen tekeminen oli meille molemmille uusi asia. Opinnäytetyöprosessi oli meille erinomainen oppimiskokemus niin teoriassa kuin käytännössäkin. Saimme hyvän kokemuksen terapiajakson toteutuksesta alusta loppuun. Etenimme suunnitelmista toteutukseen, jolloin saimme käsityksen koko prosessista. Tämä on olennaista toiminnalliselle tutkimukselle. Prosessi kokonaisuudessaan tuki meidän ammatillista kehitystämme.

Opinnäytetyöhön liittyvä ryhmänohjaaminen oli myös osa ammattitaitoa edistävää ohjattua harjoittelujaksoamme. Harjoittelujakson omiksi tavoitteiksemme asetimme ensimmäiseksi ryhmänohjaustaitojen kehittymisen ja ryhmänohjaajina kasvamisen. Rooli ryhmän ohjaajina oli meille molemmille ennestään tuttua, koska meillä oli siitä aikaisempaa kokemusta. Tutkimuksessa saimme vapaat kädet ryhmäkertojen suunnitteluun sekä toteutukseen. Tämä palveli meitä ammatillisesti siten, että kehityimme ohjaajan roolissamme vastuuntuntoisemmiksi, itsenäisemmiksi sekä toimimaan tarkoituksenmukaisemmin. Ohjaajina jouduimme ottamaan huomioon paljon eri asioita. Vastuullamme oli esimerkiksi turvallisuuden liittyvät asiat kaikissa toiminnoissamme. Lisäksi tärkeänä kokemuksena meille oli asiakaslähtöisyys, johon tässä tapauksessa sisältyy lasten lisäksi vanhempien kohtaaminen ja heidän osuuden huomioiminen terapiassa. Luottamusta omiin kykyihimme ja toimintaterapeutteina toimimiseen saimme ohjauksesta, jota pystyimme hyödyntämään tarpeen mukaan. Ohjaus antoi meille myös varmuuden tekemiemme päätösten oikeellisuudesta.

Muut omalle ammatilliselle kehitymiselle asettamamme tavoitteet olivat lasten arviointimenetelmiin tutustuminen ja niiden toteuttaminen sekä havainnointitaitojemme kehittyminen. Arviointimenetelmiin liittyvät tavoitteemme täytyivät mielestämme hyvin. Tutustuimme eri arviointimenetelmiin, joita lasten toimintaterapiassa käyte-

tään. Valitsimme niistä mielestämme parhaiten tutkimuksen tarkoitusta vastaavan menetelmän. Testin toteutus ja pisteytys tukivat tavoitteidemme saavuttamista. Testin itsenäinen suorittaminen sekä tulosten purkaminen antoi meille arvokkaan kokemuksen yhdestä tärkeästä lasten terapiaan liittyvästä osa-alueesta. Havainnointitaitojemme kehittyminen oli meille molemmille tärkeä tavoite. Ryhmästä saimmekin paljon kokemusta havainnoinnista. Olimme suunnitelleet käyttävämme videointia joka ryhmäkerralla havaintojen tukena, mutta käytännössä tämä ei aivan toteutunutkaan. Havainnointitaitomme ovat vielä ”lapsen kengissä”, mutta ne kehittyvät samalla kun saamme lisää ammattitaitoa. Havainnointi näyttelee tärkeää osaa toimintaterapiassa ja on taitona koko ajan muuttuva sekä kehittyvä.

Tutkimuksesta saimme mielestämme positiivisia tuloksia. Niiden perusteella terapiaryhmällä oli jonkin verran vaikuttavuutta lasten kehitykseen huolimatta terapiajakson lyhydestä. Tämä osin yllättikin meidät. Pohdimme kuitenkin lasten kehityksessä tapahtuneita muutoksia ja niihin vaikuttaneita tekijöitä. Mieleemme nousi ajatus, että johtuiko kehitys lasten normaalista kasvusta ja kypsyemisestä vai oliko ryhmällä todellista vaikuttavuutta. Ryhmän lapset olivat esikouluikäisiä, jolloin heidän fyysinen kehitys normaalistakin on nopeaa ja taitojen kehittymiselle otollista aikaa. Näin emme voi olla varmoja vaikuttiko terapiaryhmä itsessään lasten kehitykseen vai ei. Se saattoi myös antaa pienen edistävän sykäyksen, jolloin lasten luonnollinen kehitys pääsi eteenpäin. Toisaalta muutokset saattoivat johtua pelkästään lasten normaalista kehityskaaresta.

Tutkimuksen terapiajakso oli erittäin lyhyt kestoinen (13 kertaa + 2 arviointikertaa), sillä yleensä lasten terapiat ovat pitkiä ja kestävät vuodesta kolmeen vuotta. Pohdimme olisivatko tulokset olleet merkittävämpiä lasten kehityksessä, mikäli terapiajakso olisi ollut pidempi. Terapiajakson lyhyt kestoisuus saattoi vaikuttaa ryhmäytymiseen, jolloin pidemmällä aikavälillä toteutettu jakso olisi tukenut tätä paremmin. Ryhmästä olisi saattanut tulla vielä läheisempi ja tiiviimpi, mikä osaltaan vaikuttaa lasten taitojen kehittymiseen. Lisäksi pohdimme lasten poissaolojen merkitystä ryhmäkoheesiolle. Niistä johtuen ryhmässä voi ilmetä etäännyneisyyttä, ryhmän hajoamista sekä sen ulkopuolelle jäämistä. Poissaolot saattoivat vaikuttaa myös pelkästään yksilötasolla, joka mahdollisesti ilmenee terapiaryhmän vähäisenä vaikuttavuutena lapsen kehityksessä.

Seikkailu toimi yhtenä meidän terapiavälineenä. Alussa suunniteltu seikkailun käyttö terapian toteutuksessa ei toteutunutkaan sellaisenaan käytännössä. Tähän vaikutti mm. turvallisuusasiat, tilat ja ryhmäkertojen struktuuri. Alussa suunnittelimme ohjaavamme seikkailua myös ulkona, mutta Palokan terveystaseman välittömässä läheisyydessä ei ollut tähän mahdollisuutta. Lisäksi tähän vaikutti turvallisuuskysymykset. Ryhmäkerrat haluttiin pitää mahdollisimman strukturoituina ja samankaltaisina sekä tärkeää oli terapian toteutuksessa saman tilan käyttö, jotta tuttuus ja turvallisuus eivät katoaisi. Luonnossa toteutettu seikkailu verrattuna sisällä tapahtuvaan toteutukseen antaa sille erilaisen sävyn. Luonnon materiaalit toimivat erilaisina elementteinä ja ulkona ei olla sidoksissa tiettyyn tilaan. Olemme kuitenkin tyytyväisiä seikkailun käyttöön, sillä huomasimme sen olevan erittäin motivoiva ja innostava elementti terapiassa. Seikkailussa koetaan vapautta ja se antaa elämyksiä ja kokemuksia kaikille siihen osallistuville, myös ohjaajille. Mielikuvitus on tärkeä osa lasten kehityksessä ja seikkailu tukee sekä antaa mahdollisuuksia sen käyttöön.

Tämän opinnäytetyöprosessin aikana, olemme miettineet paljon toiminnan terapeuttisuutta, merkityksellisyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta. Olemme pohtineet mikä teki Pantterit -ryhmästä toimintaterapeuttisen ja tarkoituksenmukaisen. Toiminnoille oli asetettu päämäärät ja ne oli valittu perustellusti, joten voidaan sanoa, että toiminta oli tavoitteellista. Jokainen toiminta pyrittiin suunnittelemaan ryhmän ja yksilöiden tarpeita vastaaviksi, joten toiminta oli myös tarkoituksenmukaista. Toiminnot pohjautuivat ennalta tehtyihin suunnitelmiin, joita analysoimme koko toteutuksen ajan. Näin pystyimme porrastamaan toimintoja tarpeen mukaan. Suunniteltuja tehtäviä emme pystyneet aina kuitenkaan toteuttamaan käytännön syistä, esimerkiksi lasten poissaolojen takia. Tämä vaati meiltä ohjaajina tilanneherkkyyttä ja kykyä muokata toimintaa. Tämä onkin kliinistä harkintaa, jonka harjoittelu palveli meitä ammatillisessa kehittämisessä.

Kohdatessaan uuden kehityksellisen maailman lapsi ei koskaan jätä edellistä. Mikään kehitysvaihe ei siis unohdu, siihen tulee vain jotain uutta lisää. Musiikissakin säveleen liitetty sävel muuttaa edellisen sävyä. Tästä syntyy kokemuksen rikkaus ja dynamiikka. Stern 1992

LÄHTEET

- Ahonen, T. 2002. Kehitykselliset koordinaatiohäiriöt. 2. uud. p. Teoksessa Oppimisvaikeudet. Neuropsykologinen näkökulma. Lyytinen, H., Ahonen, T., Korhonen, T., Korkman, M & Riita, T. (toim.). Helsinki: WSOY. (269-290)
- Ahonen, T., Taipale - Oiva, S., Kokko, J., Kuittinen, T., Cantel, M. 2001. Motoriikka. Teoksessa Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluiässä. Toim. Ahonen, T., Siiskonen, T., Aro, T. Juva: Ps-kustannus. (175 - 199)
- Ayres, A. J. 1989. Kun lapsi ei opi leikkimään: aistitoimintojen yhdentymishäiriöt ja sensorisen integraation terapia. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Beery, K. 1997. VMI Administration Scoring and Teaching Manual. Yhdysvallat: Modern Curriculum Press.
- Brasic Royeen, C & Duncan, M. 1999. Acquisition Frame of Reference. Teoksessa Frames of references for Pediatric Occupational Therapy. Toim. Kramer, P. & Hinojosa, J. Philadelphia (PA): Lippincott. (377-400)
- Caven, S. 1998. Seikkailun mahdollisuus. Helsinki: Yhtyneet kirjapainot.
- Caven, S. & Piha, J. 1995. Seikkailutoiminta käytöshäiriöisten lasten psykiatrisessa hoidossa. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Finlay, L. 1997. Groupwork in occupational therapy. Cheltenham: Stanly Thornes.
- Frostig, M. 1984. Visuaalisen havaitsemisen harjoitus. Opettajan opas. Helsinki: Psykologien kustannus.
- Grönfors, M. 2001. Havaintojen tekoa aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittaville tutkijalle. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. Jyväskylä: Ps-kustannus. (124-142)
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sarjavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 11.p. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Juvonen-Sorri, V. 1999. Lateralisaatio ja käätisyyden kehittäminen. Hannikaisenkadun toimintaterapia. Jyväskylä. Esite.
- Karvonen, P. 2002. Hyppää pois!: lapsen motorinen arviointi ja kehittäminen. Helsinki: Tammi.
- Kranowits, C.S. 2003. Tahatonta tohollusta: sensorisen integraation häiriö lapsen arkielämässä. Jyväskylä: Ps- kustannus
- Latva, T., Taipale, S. & Uosukainen, L. 1997. MOPA: motoriikka paremmaksi. Lievestuore: ER-paino.

Kokljuchkin, M. 1999. Seikkailuun: varhaiskasvatuksen seikkailukirja. Tampere: Tammer-Paino

Nieminen, P. 1995. Lasten ryhmäkuntoutus. Teoksessa Oppimisvaikeudet – Kuntoutus ja opetus yksilöllisen kehityksen tukena. Ahonen, T. & Aro, T. 1999. Juva: WSOY. (47-59)

Numminen, P. 1996. Kuperkeikka - Varhaiskasvatuksen liikunnan didaktiikkaan. Saarijärvi: Gummerus

Perttula, M. 2003. Seikkailu innostaa yrittämään. Lapsen Maailma 3/03

Ritsilä, J. 2005. Lasten toimintaterapia, luentomateriaali. Lapsen ja nuoren toiminnan arviointi ja tukeminen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveystieteiden laitos.

Salo-Chydenius, S. 1992. Toimintaterapia mielenterveystyössä. Helsinki: VAPK-Kustannus.

Sario, A. 1995. Leikkiäkö vain? Teoksessa Toimintaterapia- Tie omatoimisuuteen. Toim. Holvikivi, J. Saarijärvi: Gummerus. (63-78)

Stern, D. 1992. Maailma lapsen silmin. Juva: WSOY.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, T. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Taipale-Oiva, S., Kuittinen, T. & Kokko, J. 2004. Hupsis!: sensomotorinen rata lapsen kielenkehityksen tukena: käyttäjän opas. Lievestuore: ER-paino.

Telemäki, M. 1998. Seikkailukasvatuksen teoria ja käytäntö. Oulu: Oulun yliopistopaino.

Uusitalo, H. 1995. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.

Valtonen, R. 1998. Kehitykselliset ongelmat kuntoutuksen näkökulmasta. Teoksessa Lasten kuntoutus vinkit. Pieni tietopaketti ja vinkkejä alle kouluikäisten lasten kehityksen erityisvaikeuksien kuntoutukseen. Toim. Mustonen, K., Valtonen, R., Pietilä, A., Martikainen, A-L., Mikkonen, O. (toim.) Joensuu: Honkalampisäätiön julkaisusarja 13. (6 – 29)

LIITTEET

Liite 1: Esittelykirje vanhemmille

HYVÄT VANHEMMAT

Aloitamme Palokan terveysasemalla lasten visuomotoriikkaryhmän, johon toivomme lapsenne osallistuvan. Olemme kaksi toimintaterapeuttiopiskelijaa, Teija Hokkanen ja Kristiina Riecki, Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Kokemuksiamme ryhmästä sekä ryhmästä tekemiämme havaintoja käytämme osana opinnäytetyötämme. Tähän liittyvät lupakyselyt tulevat myöhemmin. Ryhmä alkaa xx.xx.xxxx klo xx.xx-xx.xx jatkuen aina xxxxxx. Ryhmän on tarkoitus kokoontua noin 12 kertaa. Ryhmään kuuluu 6 lasta.

Ryhmän tavoitteena on tukea lasten visuomotorista kehitystä erilaisten toimintojen avulla. Toimintoina käytämme mm. leikkiä, pelejä ja seikkailuliikuntaa. Jos teillä tulee ryhmästä jotakin kysyttävää, pyydämme ottamaan meihin yhteyttä. Odotamme innolla ryhmän alkamista!

Ystävällisin terveisin,

Teija Hokkanen

Kristiina Riecki

RYHMÄLÄISEN HAVAINNOINTILOMAKE

Ryhmän nimi:	1. kerta	7. kerta
	2. kerta	8. kerta
Ryhmäläisen nimi:	3. kerta	9. kerta
	4. kerta	10. kerta
Ryhmäläisen ikä:	5. kerta	11. kerta
	6. kerta	12. kerta

	Havainnot	Havainnot
MOTORIIKKA		
Hieno motoriikka		
Kätisyys/ otteet		
Kahden käden yhteistyö		
Silmä- käsi yhteistyö		
Karkea motoriikka		
Kehon hallinta ja tasapaino		
Kävely/ juoksu		

Jatkuu

Sarjallinen ja rytmillinen tuottaminen		
Heittäminen/ kiinniottaminen		
Kiipeäminen		
<u>8 HAHMOTUSKYKY</u>		
Kehonhahmotus		
Visuaalinen hahmottaminen		
Visuaalinen erottelu/ osista kokonaisuuksien hahmottaminen		
Avaruudellinen hahmottaminen		
Visuomotoriikka		
Stereognosia l. esinetunto		
Proprioseptiikka l. asentotunto		

<u>9 TARKKAAVAISUUS</u>		
Keskittymiskyky		
Toimintaan sitoutuminen/ motivaatio		
Oma vuoro/ ohjeiden kuun- teleminen		
KOGNITIIVISET/ PSYKOSOSIAALISET VALMIUDET		
Vireystila		
Muisti/ ongelmanratkaisu		
Vuorovaikutustaidot		
Itsetunto/ itseilmaisuu		
Toisten huomioiminen		

Liite 3: Lasten palautejana

Liite 4: Palautekysely vanhemmille

KYSELYKAAVAKE VANHEMMILLE

Miten lapsenne on kokenut ryhmän? (Onko hän ollut innoissaan / vastahakoinen, onko hänellä ollut kivaa ryhmäkerroilla, onko lapsenne mielestä toiminnot ja tehtävät olleet helppoja / vaikeita jne.)

Oletteko havainneet edistymistä lapsenne kehityksessä ryhmän aikana? (Perusliikku-
minen; kiipeily, hyppiminen, heittäminen jne. Hienomotoriikka; kynä- ja saksityöskentely
jne.)

Jos muutosta lapsenne kehityksessä on tapahtunut, näkyykö tämä arjessa? Miten?

Onko Teidän mielestä ryhmällä ollut vaikutusta lapsenne kehitykseen?

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

Liite 5: Lupa-anomus vanhemmilta

HYVÄT VANHEMMAT

Kuten esittelykirjeessämme mainitsimme, käytämme kokemuksiamme ryhmästä ja havainnoistamme osana opinnäytetyötämme.

Tarkoituksenamme on kerätä aineistoa havainnoiden, videoimalla ryhmäkertoja, tutustumalla lasten tietoihin, tekemällä visuomotoriikkaan liittyvän testin sekä hyödyntämällä testin tuloksia. Lisäksi tarkoituksenamme on pyrkiä saamaan palautetta lapsilta ja Teiltä eri kyselyin.

Kaikki tiedot käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti, eikä lastanne ole mahdollista tunnistaa opinnäytetyöstämme. Kaikki aineisto tuhoetaan niiden purkamisen jälkeen.

Opinnäytetyö julkaistaan Jyväskylän Ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden opinnäytetyönä ja se on luettavissa koulun kirjastossa. Teillä vanhemmillä on myös mahdollisuus halutessanne saada opinnäytetyö luettavaksenne.

Jos Teillä on kysyttävää lupa-asioihin tai ryhmään liittyen, pyydämme ottamaan yhteyttä toimintaterapeuttipiskelijoihin Teija Hokkanen xxx xxxxxxx tai Kristiina Riekkii xxx xxxxxxx.

Lapsemme _____ saa osallistua toimintaterapia ryhmään.

Annamme luvan käyttää seuraavia tietoja lapsestamme **nimettömänä** tämän opinnäytetyön aineistona

	Kyllä	Ei
Tutustuminen lapsen tietoihin	_____	_____
Ryhmässä tehdyt havainnot	_____	_____
Videointi	_____	_____
Testin tekeminen/ tulosten hyödyntäminen	_____	_____
Palautekyselyt	_____	_____

Paikka ja aika

Allekirjoitus

KAUNIS KIITOS!

1. Ryhmäkerta

Aloit

- Kokoonnutaan istumaan salin keskelle
- Tutustumisleikki, kaikki etsii oman nimensä pallosta ja liimaa sen rintaansa
- Keksitään ryhmälle nimi
- Tutustumisleikki, läpsy
- Ryhmän säännöt

X-hippa

Kerhokorttien tekeminen

Ruuhkarenkaat: miten erilaiset kulkuneuvot liikkuvat

- Kysellään, mitä kulkuvälineitä lapset tietävät. Jokainen valitsee kulkuneuvon ja liikkuu musiikin soidessa sen tavoin. Kun musiikki loppuu, juostaan renkaaseen. Renkaat vähenevät ja samassa renkaassa saa olla useampi

Varaleikki, Seuraa johtajaa

Rentoutus

- Lapset makaavat patjoilla rauhallisen musiikin soidessa taustalla

Lopetus

- Loppupiiri

Tavoitteet:

- Tutustuminen
- Ryhmäytyminen

Jatkuu

2. Ryhmäkerta

2/12 Jatkuu

Aloitus

- Kokoonnutaan istumaan salin keskelle
- Kuulumiset ja sääntöjen kertaus

Seuraa johtajaa

Asentokortit

- Pyöritetään noppaa ja näytetään luvun osoittama asento. Muut matkivat asennon.

Polku

- Kerätään polun varrelta hernepusseja molemmin puolin. Polun päätteeksi heitetään hernepusseja koriin.

Kuka pelkää valkoista haita

Pallorentoutus

Lopetus

- Loppupiiri

Tavoitteet:

- Ryhmytyminen
- Visuomotoriikka: keskilinjan ylitys, silmä-käsi yhteistyö, kehonhahmotus, asentotunto

Jatkuu

4. Ryhmäkerta

3/12 Jatkuu

Aloituis

- Kokoonnutaan istumaan salin keskelle
- Kuulumiset sekä merirosvohuivien pukeminen ja orientoituminen teemaan

Alkuverryttely

- Merirosvojen aamujumppa; laululeikki Los Piratosin laulun mukaan

Merirosvojen taitorata

1. Lapset etenevät tunnelia pitkin ja tuovat tunnelista määrätyn esineen, esim. kirjaimen. 2-3 kpl/lapsi.
2. Trampoliinilla hyppiminen, samanaikaisesti hyppimisen kanssa hernepussien heitto lampeen eli lattialla olevaan renkaaseen (iso). Aluksi lapset kokeilevat pelkkää hyppimistä, jos toiminta sujuu, otetaan heittäminen mukaan.
3. Joen ylitys tasapainopalkkia + dynaireja pitkin
4. Lautta. Lapsi vetää itseään köyden avulla puolapuiden luo
5. Kiivetään puolapuille tähyttämään, näkyisikö meressä kaloja
6. Vatsalauta. Poimitaan aarrepusseja pujotteluradalta
7. Etsitään aarre tuntopussista
- 8.

Loppurentoutus

- Merivuokkorentoutus; ollaan merenpohjassa x-asennossa. Lapsilla arvokas helmi sylissä (hernepussi), jota he suojelevat sulkemalla kädet ja jalat vatsan päälle. Lopulta he aukeavat kauniiksi merivuokoiksi. Rauhallinen musiikki soi taustalla.

Tavoitteet:

- kehonhallinta: vuorotahtisuus, asennon hallinta, liikerytmi, sarjoittaminen, dynaaminen ja staattinen tasapaino, voimankäyttö
- silmä-käsi yhteistyö, käsi-jalka koordinaatio
- tuntoaistin aktivoiminen
- avaruudellinen hahmottaminen

Jatkuu

5. Ryhmäkerta

4/12 Jatkuu

Aloituis

- Kokoonnutaan istumaan salin keskelle
- Kuulumiset

Hiisipallo

- Keskellä on Hiiden pesä, jossa on paljon erilaisia tavaroita. Lapset yrittävät kuljettaa tavarat omiin pesiinsä niin, että Hiisi ei pääse koskettamaan taikasauvalla lapsia. Jos Hiisi ehtii koskettamaan, täytyy esine jättää paikalleen ja käydä kotipesässä.

Muotojen ja värien yhdistäminen

- Aluksi katsotaan lasten kanssa suurikokoisia erivärisiä huopalaattoja. Kysellään tunnistavatko lapset laattojen kolme perusmuotoa; neliön, kolmion ja ympyrän. Laatat asetellaan eri puolille salia. Keskellä lattiaa on alue (jumppamatto), johon on koottu erivärisiä ja muotoisia esineitä. Lapset liikkuvat eripuolilla salia musiikin soidessa. Ohjaajan pysäyttäessä musiikin lapset toimivat ohjaajan antaman ohjeen mukaisesti esim. ”Hakekaa keltainen käsi ja viekää se siniseen kolmioon”, jne. Leikkiä toistetaan useita kertoja ohjetta vaihtaen.

Keilailu

- Keilataan hernepusseilla keiloja nurin vuorotellen.

Narujen ylitys

- Hypitään lattialla olevien hyppynarujen ylitse (tasahypyin, yhdellä jalalla, laukka-askelin jne.) Tämän jälkeen ohjaajat liikuttavat naruja ja lapset yrittävät hypätä niiden yli.

Leikkivarjo

- Värienvaihto: Jokainen asettuu jonkin värin kohdalle. Kaksikin leikkijää voi olla samalla värillä. Ohjaaja sanoo jonkin värin ja leikkijät, jotka ovat kyseisen

Jatkuu

5/12 Jatkuu

värin kohdalla, juoksevat varjon alta ja etsivät itselleen uuden samanvärisen paikan. Muut leikkijät toimivat varjon nostajina. Jännitystä leikkiin saadaan nopeuttamalla varjon ylösalas liikettä.

- Popcornit: Asetetaan hernepusseja/ pallot varjon päälle. Ravistellaan varjoa voimakkaasti. Hernepusseja/ pallot pomppivat varjon päällä kuin popcornit.

Rentoutus

- Lapset makaavat patjoilla pienessä ympyrässä jalkapohjat vastakkain. Ohjaajat liikuttavat leikkivarjoa heidän yläpuolellaan. Rauhallinen musiikki soi taustalla.

Lopetus

- Loppupiiri

Tavoitteet:

- Visuaalinen hahmottaminen: Visuaalinen erottelu
- Motorinen ohjailu
- silmä-käsi yhteistyö

Jatkuu

6. Ryhmäkerta

6/12 Jatkuu

Aloituis

- Kokoonnutaan istumaan salin keskelle
- Kuulumiset

Viidakkoseikkailu

1. Onkiminen
 - Kalojen onkiminen (magneettikalat, -onget)
2. Ratsastaminen kengurulla
 - ”Kengurupallolla” pomppiminen
3. Keinuminen
 - Keinuminen ”lentokonekeinulla”
4. Ötököiden kerääminen ja heittäminen ämpäriin
 - Jokaiselle jaetaan oma ötökkä ja sitten lapsi kerää kaikki samanlaiset ötökät ja heittää ne ämpäriin
5. Sillan ylitys
 - Seinälle laitetaan käsimerkit ja lattialle jalkamerkit, oikeat raajat merkitään keltaisella ja vasemmat raajat sinisellä. Lapsen tulee kulkea silta ristiaskelein merkkien osoittamin tavoin.
6. Uimaan sukellus
 - Lapset käyvät ison tynnyrin päälle vatsalleen ja kierähtävät siitä patjalle

Rentoutus

- Huivirentoutus

Lopetus

- Loppupiiri

Tavoitteet:

- Kehonhahmotus ja –hallinta: koordinaatio, keskilinjän ylitys, vuorotahtisuus
- Visuaalinen hahmottaminen
- Silmä-käsiyhteistyö

Jatkuu

7. Ryhmäkerta

7/12 Jatkuu

Aloitus

- Kokoonnutaan salin keskelle istumaan
- Kuulumiset

Kummalliset kulkijat

- Liikutaan salissa vapaasti musiikin tahdissa. Musiikin loppuessa liikutaan annettujen ohjeiden mukaan.
 - o kädet ja jalat lattiassa
 - o yksi jalka ja kaksi kättä lattiassa
 - o peppu ja kädet lattiassa
 - o kylki ja kädet lattiassa, jne.

Oma kuva

- Lapset jaetaan pareiksi ja jokainen saa oman ison paperin. Toinen pareista asettuu selin makuulle oman paperiarkin päälle ja pari piirtää hänen kehonsa ääriviivat paperille. Sitten vaihdetaan osia. Tämän jälkeen piirroksentostetaan seinälle. Lapset kuljettavat hernepusia eri kehonosilla ja merkitsevät omaan kuvaan sen kehonosan, jolla ovat kantaneet esinettä.

Eläintarha

- Lapset liikkuvat vapaasti salissa. Kun ohjaaja huutaa jonkin eläimen nimen, esim. karhu lapsien tulee jatkaa liikkumista kuten karhu. Pyritään siihen, että lapset itse keksivät kuinka eläimet liikkuvat (ohjaajat auttavat vain jos lapsille ei tule mitään mieleen). Eläiminä esim: jänis, käärme, lintu, kettu, gepardi jne.

Hännänryöstö

- Jokaiselle lapselle annetaan huivi, jonka hän pujottaa selkensä taakse roikkumaan housun kauluksen reunasta hännäkseen. Leikin alkaessa lähdetään liikkumaan vapaasti yrittäen napata itselleen jonkun toisen häntä ja samalla suojella omaa häntää. Toiselta leikkijältä ryöstetty häntä asetetaan itselle ja lopuksi katsotaan, kuka on ehtinyt ryöstää itselleen eniten häntä.

Jatkuu

Rentoutus

8/12 Jatkuu

- lapset asettuvat patjoille selälleen/ vatsalleen ja kuuntelevat rauhallista musiikkia.

Lopetus

- Loppupiiri

Tavoitteet:

- Kehonhahmotus: kehon osien tunnistaminen
- Visuaalinen hahmottaminen
- Silmä-käsi yhteistyö: kynäkäyttö
- Motorinen ohjailu

Jatkuu

8. Ryhmäkerta

9/12 Jatkuu

Aloitus

- Kokoonnutaan istumaan salin keskelle
- Kuulumiset

Töpselihippa

Solmu

- Jokaisen lapsen käteen on kiinnitetty naru. Naru on keskeltä ”solmussa” ja lasten tehtävänä on yhdessä tuumin miettiä, kuinka he pääsevät narusotkusta irti ja löytävät parinsa.

Palapeli

- Lapset hakevat vuorotellen palapelin palasia. He yrittävät yhdessä koota palapelin valmiiksi. Mukana myös väärän palapelin osia.

Yhdessä köydessä

- Lapset ovat pareittain kontaktissa narujen välityksellä toisiinsa. Heidän tehtävänä on yrittää pitää naru suorana liikkeessaan vapaasti tilassa muiden narujen alta ja päältä. Leikin edetessä pareja yhdistellään toisiinsa, jolloin yhden liike aiheuttaa kaikkien muiden liikkeen. Lopulta kaikki kuusi ovat samassa köydessä. Ohjaajat antavat välillä neuvoja, kuinka lasten tulee salissa liikkua.

Hämähäkinverkko

- Köysistä tehdään hämähäkin seitti ja lasten tulee päästä verkon läpi koskematta seittiin. Yhtä aukkoa saa käyttää vain kerran.

Rentoutus

- maalausrentoutus

Lopetus

- Loppupiiri

Tavoitteet:

- Visuaalinen hahmottaminen: avaruudellinen hahmottaminen, kokonaisuuden käsittäminen
- Ongelmanratkaisu, yhteistyö
- Motorinen ohjailu

Jatkuu

9. Ryhmäkerta

10/12 Jatkuu

Aloituis

- Kokoonnutaan salin keskelle istumaan
- Kuulumiset

Avarusseikkailu

1. Lähtölaskenta
 - Huoneeseen asetellaan numerolaatat, joista numerot irrotetaan. Lapset keräävät numerot oikeisiin laattoihin. Lähtölaskenta voi alkaa. Lapset hyppivät järjestyksessä numerolta numerolle (10- >1).
2. Esterata
 - Hypitään eritasoisten esteiden ylitse
3. Polku
 - Lapset kävelevät sinisiä palkkeja pitkin
4. Painovoiman kokeileminen
 - Hypitään trampoliinilla ja hypätään siitä pois eritavoin (kynttilä, x-asento jne.)
5. Sukkulointi
 - Lapset kulkevat seinään kiinnitettyjen renkaiden läpi eri tasoissa. Tarkoituksena on olla koskematta renkaisiin.
6. Kuukivien heitto
 - Tarrapallon heitto seinällä oleviin pistetaulukoihin.
7. Sokkelotehtävä
 - Kynätehtävä: Labyrintin selvittäminen, etsitään tie takaisin maapallolle.
8. Paluu
 - Avaruudessa liikkuminen (lentokoneasento), avaruusalus (painonsiirto istuen), maa (tasahyppy)

Rentoutus

Lopetus

- Loppupiiri

Tavoitteet:

- Kehonhallinta ja -hahmottaminen: tasapaino, rytmillisuus, voimansäätely
- Visuaalinen hahmottaminen: numeroiden tunnistaminen
- Silmä-käsi yhteistyö: kynäkäyttö
- Ongelmanratkaisu, motorinen ohjailu

Jatkuu

10. Ryhmäkerta

11/12 Jatkuu

Aloituis

- Kokoonnutaan salin keskelle istumaan, kuulumiset

Leikit

Hiirenhäntä

- Muodostetaan piiri. Keskellä oleva pyörittää hyppynarua ja muut hyp-pivät narun ylitse. Se johon naru osuu, joutuu seuraavaksi keskelle pyö-rittäjäksi.

Hirven metsästys

- Kaksi metsästäjää on vastakkain salin leveysuunnassa. Muut lapset kulkevat salin läpi pituussuunnassa. Metsästäjät vierittävät palloa toi-selle salin läpi ja yrittävät polttaa läpi kulkevia hirviä. Jos pallo osuu hirveen, hän joutuu metsästäjäksi.

Hevoset ja hepokatit

- Lapset jaetaan kahteen ryhmään, hevoset ja hepokatit. Molemmat joukkueet seisovat omilla viivoillaan vastakkain. Molemmilla on taka-naan takarajaviiva. Ohjaaja huutaa välillä hevonen, välillä hepokatti ja lasten tulee oman joukkueen nimen kuullessaan juosta omalle takarajal-leen turvaan ja toiset yrittävät ottaa heitä kiinni ennen turvaan pääsyä. Jos jää kiinni, joutuu toiseen joukkueeseen.

Ketut ja jänikset

- Kaksi ryhmää. Joukkueet seisovat vastakkain omilla aloitusviivoillaan. Ohjaaja huutaa välillä jänikset, välillä ketut. Jänikset saavat vuorollaan hypätä kaksi tasahyppyä haluamaansa suuntaan edetäkseen ja ketut yh-den. Kettujen on tarkoituksena yrittää ottaa jäniksiä kiinni. Jänisten turva on kettujen aloitusviivan takana. Jos jänis jää kiinni, joutuu hän paistiksi eli pelistä pois

Rentoutus ja lopetus

- Ohjaajat kuljettaa lapset yksi kerrallaan ryhmämuodostelmaan, jossa jokaisen pää lepää toisen vatsalla

Tavoitteet:

- Visuomotoriikka: visuaalinen hahmottaminen, silmä-käsi yhteistyö
- Ongelmanratkaisu, motorinen ohjailu

Jatkuu

11. Ryhmäkerta

12/12 Jatkuu

Aloitus

- kokoonnutaan salin keskelle istumaan
- kuulumiset

Lentopallo

- Viritetään salin keskelle naru ja pelataan ilmapallolla lentopalloa

Palloilurata

- Saliin on asetettu erilaisia pisteitä. Lapset heittävät noppaa ja kulkevat pareittain pisteeltä toiselle.
 - koripallonheitto: heitetään palloa koriin, toinen lapsi palauttaa pallon toiselle.
 - keilojen kaato: rakennetaan pyramidi kartioista ja heitetään niitä hernepusseilla nurin
 - pelataan mailoilla ja ilmapallolla sulkapalloa
 - kynätehtävä: tehdään erilaisia kynätehtäviä, sokkeloita, pisteestä pisteeseen jne.
 - potkitaan jalkapalloa pareittain, pyritään pysymään tietyllä alueella
 - pareittain pomputellaan palloa toisille lattialla olevan renkaan kautta.

Pallot vastapuolelle

- Lapset jaetaan kahdeksi joukkueeksi. Joukkueille jaetaan useampi hantäpallo (sanomalehdestä tehty pallo, joka on laitettu pakastepussiin). Joukkueiden tehtävä on heittää pallot vastustajan puolelle niin että omalla puolella on mahdollisimman vähän palloja.

Rentoutus

Lopetus

- Loppupiiri

Tavoitteet:

- Visuaalinen hahmottaminen: avaruudellinen hahmottaminen
- Silmä-käsi yhteistyö: kynänkäyttö
- Yhteistyö
- Voimankäyttö